

ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА

ОРГАН СЯЮЗА СОВЕЦКІХ ПІСЬМЕНІКАЎ БЕЛАРУСІ І УПРАўЛЕННЯ ПА СПРАВАХ МАСТАЦТВА ПРЫ СНК БССР

№ 21 (544) Пяндзелак, 22 кастрычніка 1945 г. Цана 50 кап.

УКАЗ ПРЭЗІДЫУМА ВЯРХОўНАГА СОВЕТА СССР

Аб зацверджанні „Палажэння аб выбарах у Вярхоўны Совет СССР“

Прэзідыум Вярхоўнага Савета Саюза Савецкіх Соцыялістычных Рэспублік паставіла:

Зацвердзіць «Палажэнне аб выбарах у Вярхоўны Совет СССР».

Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР М. КАЛІНІН,
Сакратар Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР А. ГОРКІН.

Масква, Крэمل
11 кастрычніка 1945 г.

ВЫБАРЫ ў ВЯРХОўНЫ СОВЕТ СССР

Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета Саюза ССР на 10 лютага 1946 года прызначаны выбары ў Вярхоўны Совет СССР. Амаль восем гадоў таму заад былі праведзены першыя выбары ў вышэйшы орган улады Савецкага Саюза — Вярхоўны Совет СССР. Надзвычайныя абставіны ваеннага часу не дазвалі праводзіць выбары. І вось цяпер, пасля поўнай і канчатковай перамогі над нямецкімі і японскімі імперыялістамі — наш народ будзе зноў выбіраць сваіх дэпутатаў у Вярхоўны Совет.

Выбары ў Вярхоўны Совет у 1937 годзе праходзілі на аснове самай дэмакратычнай у свеце — Сталінскай канстытуцыі і паказалі велізарнае маральна-палітычнае адзінства савецкага народа, яго згуртаванасць вакол партыі Леніна — Сталіна. Цэнтральны Камітэт Усесаюзнай Комуністычнай партыі (большэвікоў) у сваім звароце да выбаршчыкаў напярэдадні выбараў пісаў:

«Хто імкнецца да таго, каб наша Радзіма была і надалей магутнай, культурнай і свабоднай сацыялістычнай дзяржавай, той будзе галасаваць за партыю большэвікоў, той будзе галасаваць за кандыдатаў блока камуністаў і беспартыйных».

Да савецкага народа дайшлі словы комуністычнай партыі, і ён аддаў свае галасы лепшым прадстаўнікам нашай дзяржавы. За кандыдатаў блока камуністаў і беспартыйных галасавала амаль 90 мільёнаў выбаршчыкаў, г. зн. 98,6 процантаў усіх, хто прышоў удзел у галасаванні. Першым абраннікам у Вярхоўны Совет быў праўдывар народаў Вялікі Сталін.

Таварыш Сталін у сваім гістарычным выступленні перад выбаршчыкамі сваёй акругі 11 снежня 1937 года сфармуляваў патрабаванні народа да сваіх абраннікаў. Ён гаварыў:

«Выбаршчыкі, народ павінен патрабаваць ад сваіх дэпутатаў, каб яны... аставаліся на пасту палітычных дзеячоў Ленінскага тыпу; каб яны былі такімі-ж яснымі і акрэсленымі дзеячамі, як Ленін; каб яны былі такімі-ж адстрашанымі ў баі і бязлітаснымі да ворагаў народа, якім быў Ленін; каб яны былі свабодны ад усякай панікі, ад усёмага паддабенства панікі; калі справа пачынае ўскладняцца і на гарызонце вырысоўваецца якая-небудзь небяспека, каб яны былі гэтак сама свабодны ад усякага паддабенства панікі, як быў свабодны Ленін; каб яны былі гэтак сама мудры і непаспешлівы пры вырашэнні складаных пытанняў, дзе

патрэбна ўсебаковая арыентацыя і ўсебаковы ўлік усіх плюсаў і мінусаў, якім быў Ленін; каб яны былі гэтак сама праўдзівы і чэсны, якім быў Ленін; каб яны былі гэтак сама любілі свой народ, як любіў яго Ленін».

Вялікае давер'е, якое народ аказаў большэвіцкай партыі, кандыдатам блока камуністаў і беспартыйных, з чэсцю было апраўдана. Дэпутаты Вярхоўнага Савета СССР аказаліся тымі дзеячамі ленінскага тыпа, пра якіх гаварыў таварыш Сталін.

Партыя Леніна — Сталіна, Урад вёў савецкі народ ад перамогі да перамогі як у мірных працаўніцтве, так і на палях ваенных бітваў.

Вялікая Айчынная вайна была вялікім выпрабаваннем для народаў нашай радзімы. У барацьбе супроць фашысцкай агрэсарыі правяра на моц савецкай дзяржавы.

Рабочыя, сяляне, інтэлігенцыя цесна згуртаваліся вакол партыі Леніна—Сталіна і пад кіраўніцтвам Вярхоўнага Галоўнакамандуючага Генералісімуса Савецкага Саюза таварыша Сталіна разграмілі ворага. Наша краіна выйшла з гэтай вайны яшчэ больш магутнай і маналітнай. Такой-жа магутнай і маналітнай яна ідзе да прадстаячых выбараў у Вярхоўны Совет СССР.

Гэтыя выбары будуць новай і яшчэ нябачнай дэманстрацыяй маральна-палітычнага адзінства савецкага народа.

Ужо апублікаваны Палажэнне аб выбарах, а таксама спісы акруг; разгортваецца вялікая агітацыйная і растлумачальная работа сярод насельніцтва. Вялікія задачы паўстаюць перад работнікамі літаратуры і мастацтва.

У часе прадвыбарнай агітацыі ў 1937 годзе работнікі літаратуры і мастацтва Беларусі праробілі вялікую работу. Яны пісалі вершы, аповяданні, нарысы, вершаваныя лозунгі, выступалі на выбарчых участках, выконвалі спецыяльныя канцэртныя праграмы, спектаклі для выбаршчыкаў, працавалі агітатарамі, даверанымі і г. д.

Задача партыйных арганізацый Саюза пісьменнікаў і ўстаноў мастацтва—аднавіць і яшчэ больш пашырыць гэты вопыт з тым, каб работнікі мастацтва і літаратуры з'явіліся актыўнымі ўдзельнікамі ў прадвыбарчай кампаніі.

Прадстаячыя выбары ў Вярхоўны Совет будуць яркім сведчаннем перамогі ленінска-сталінскай дэмакратыі.

Агляд спектакляў рускай класікі

Для падвядзення вынікаў працы тэатраў Беларускай ССР над спектаклямі рускай класічнай драматургіі, а таксама для папулярызавання ўзораў спадчынай рускай культуры сярод шаронкі мас насельніцтва праводзіцца агляд спектакляў класічнай драматургіі на ўсіх тэатрах БССР.

З 15 лістапада па 15 снежня будзе прагледжана дзесяць спектакляў у дзяржаўных і абласных тэатрах Беларусі. Глядач убачыць спектаклі «Пэняе каханне» і «Ваўкі і авечкі» А. Астроўскага ў Беларускай Дзяржаўнай драматычнай тэатры імя Янкі Купалы; «Мяшчане» М. Горкага і «Рэвізор» Н. Гоголя ў Беларускай Дзяржаўнай драматычнай тэатры імя Якуба Коласа; «Тры сестры» А. Чэхава ў Дзяржаўным рускім драматычным тэатры БССР; «Мяшчане» М. Горкага ў Дзяржаўным тэатры Ленінскага камсамола; «Без вінны вінаваты» А. Астроўскага ў Абласным Палескім драматычным тэатры; «Праўда добра, а шчасце лепш» А. Астроўскага і «Зыкавы» М. Горкага ў Абласным Бабрускім драматычным тэатры; «Жаніцьба Бялугіна» А. Астроўскага ў Абласным Гомельскім драматычным тэатры.

Для агляку якасці спектакляў Упраўленне па справах мастацтва пры СНК БССР стварыла камісію ў складзе В. Міхайчыка (старшыня), А. Мірвіна, Д. Арлова, М. Міхасевіча, Л. Літвінава, Л. Рахленкі, К. Крапіва, А. Кунара, Я. Рамановіча, У. Няфёда, А. Ескава, М. Модэля, Н. Лойтэра.

Лепшыя спектаклі будуць паказаны на ўсесаюзным аглядзе спектакляў рускай класікі ў Маскве ў пачатку 1946 г.

Новыя драматычныя творы

Заслужаны дзеяч мастацтва, кампазітар Галкоўскі, які дзюпер жыў у Вільні, напісаў п'есу «Сымон Музык» янаводле аднайменнай павы Якуба Коласа. Матэрыял гэтага выдатнага паэтычнага твору будзе пакаладзены ў аснову оперы, лібрэта і музыку якой будзе пісаць аўтар вышэйдзясанага драматычнага твору.

Драматург І. Гурскі закончыў камедыю «Свае людзі», у якой расказваецца аб аднаўленні беларускага калгаса, які быў разбураны нямецкімі акупантамі.

Пісьменнік М. Клімовіч працуе над гістарычнай п'есай аб беларускім першадрукары Скарыне.

Адкрыццё зімовага сезона

Спектаклем «Тры сестры» Чэхава адкрыўся зімовы сезон у Рускім Дзяржаўным тэатры БССР. У бліжэйшыя дні тут адбудзецца прэм'ера паставіўкі «Крэмлёўскія куранты» Пагалоўна. Тэатр прыступіў да рэпетыцый п'ес «Самалёт спавязана на суткі» і «На ўсякага мудраца дэвол прастаты».

(БЕЛТА).

А. Куляшоў—дэлегат міжнароднай канферэнцыі моладзі

У склад дэлегацыі Беларускай ССР, што выехала ў Лондан на міжнародную канферэнцыю моладзі, увайшоў паэт Аркадзь Куляшоў.

Новыя вершы

КАБ ВЕДАЛІ

Расце на высокім кургане сасна,
каб ведалі;
дол апляла каранямі да дна,
каб ведалі;
вирывалі зор дакранае яна,
каб ведалі;
з вятрамі звінцы, як тугая струна,
каб ведалі;
маці,
дзе спяць дзеці-сокалы сном,
вятры,
дзе іграць галасістым смьком,
зоры,
дзе ім асыпаца дажджом,
птушкі, зблудзіўшыя
даўні свой дом.

Максім Танк.

З УМШЛЯГПЛЯЦУ

Памяці прафесара Яна Корчына

З Умшлягплянцу ніхто не прышоў,
Не вясков, не вярнуўся дамоў.
Дык чаго-ж ты ідзеш, Корчык Ян,
з грамадою ўрэжскіх дзяцей,
за кошылагера чорны паркан,
дзе цыклонаў калыманца цень?
Каты самі на'т пропусць табе
уручаюць—ідзі хоць куды—
і сьбры твае просьняць цябе,
каб хутчэй уцякаў ад бяды.
Не ўратуеш асуджаных тых.
А сіротам пакінутым хто
дасць з рынштокаў варшаўскіх вады,
лусту хлеба паложыць на стол?
З Умшлягплянцу ніхто не прышоў,
не вясков, не вярнуўся дамоў.

— Мне з дзіцямі сваімі трэба ісці.
Я збіраў іх, расціў птушанят
і апошнія дні у жыцці
муз з імі сустраціў, як салдат.
Аж да краю магілы сыроў
падтрымаць у іх веру, што нас
не на смерць гоіць немцаў павы,
што яшчэ паміраць нам не час,
што праўд намі лугі і палі,
дрэмлюць пучыць з смалістай сасной,
звоняць сіння рэкі ўдалі
азарныя сонцам, вясной,
што зноў вернемся, ясе як адзі,
да варшаўскага гэта руіну...
З Умшлягплянцу ніхто не прышоў,
толькі цень іх вярнуўся дамоў...

СОН НАД НЁМНАМ

1
Аднойчы Хрыстафор Калумб
прышоў і кажа:
— Браце,
ты бачу, плешняю абросе,
засяўдзішыся ў хаце.

2
Ася цябе тры дні шукаў
па ўсіх дамах нацеленых,
па ўсіх п'іўных і караблях,
па цэлым узбрэжжы.

3
Мне трэба падабраць людзей,
якім, на гэтым свеце,
ўсёроўна дзе грудзямі глытаць
марскі ахрыплы вецер.

4
якім дакучылі сьбры
і кредыторы ў месце,
і стражнікі і песняры,
і Свет Стары нарэшце.

5
Хачу я новы шлях знайсці
У Індыю па шчасце.
І на'т падрыхтаваў ужо
вандроўніцкі снасці.

6
І на'т у тлум я закаціў
з паўсотні бочак рому,
каб вяселье было прысьці
па хвалях невядомых.

7
Дала мне каралева ліст,
дала мне каралева...
Яшчэ не верыў я, але
буў подлім Ізабела.

8
Яшчэ не верыў я, але
руку падаў на згоду
і кубкі мы з ім паднялі
за дзіўныя прыгоды.

9
Мы штормаў і дзён не лічылі.
Паўднёнае сонца агнём
нас, як галазною, апаліла
і высушыла нашы жылы,
як раі, з якімі п'ямі.

10
П'ям мы аб ветры крылатым,
аб тым, што мінула даўно,
аб тым, як плылі Арганаўты
шукаць залатое руно.

11
Спеў слухаюць: рыбы і мора,
вандроўныя хмары ўдалі,
зусім незнаёмныя зоры,
зусім невядомыя горы
нікім надкрытай зямлі.

12
Калі-ж мы ступілі на бераг—
вітань нас, адзін за другім,
сышліся і птушкі і зверы,
і з цёмных пачораў багі.

13
Дзівіліся птушкі, што крыляў
у нас не было як у іх;
а зверы, што мы гаварылі,
на мове якой таманлі
дзялікі прашчурны іх.

14
Багі нас пыталі ў здзіўленні:
хто будзем, адкуль мы прышлі
і дзе мы ад сваставарэння
да гэтага часу былі?

15
Усіх непадо іла, што нас
прыкала да іх, берагоў;
ці выпадку вецер шапэны,
ці...

„ПОЛЫМЯ“ № 5—6

Вышаў з друку пяты і шосты нумар часопіса «Полымя», прысвечаны Дню Перамогі. У кнізе змешчаны «Зварот таварыша І. В. Сталіна да народа», «Загэд Вярхоўнага Галоўнакамандуючага па войсках Чырвонай Арміі» і «Падпісанне акта аб безагаворачнай капітуляцыі германскіх сіл». Вялікі ўрачыстасці савецкага народа прысвечаны вершы Максіма Танка,

МАКСІМ ТАНК

ці мара аб краі чароўным,
ці хвіла прага кучоў?
Мы-ж пешыліся, як малым,
знаёмым прыстанішча зноў.
І ветразі «Санта Марыя»
алелі ад нашых кастроў.

3
Мінулi месяцы, гады.
Шмат хто радзімы нівы
забыў у клопатах жыцця,
ў пагоні за наймыя.

Адны па пушчах і лясах
звіроў лавілі, білі,
жвір вымывалі залаты
з залатаносных жылаў;

другія за шмаццё, за ром,
за шкло, лютэракі, фарбы
ў тубыляў і ў іх багоў
вымавілі скары.

А я згубіў пакой і сон—
калі прыбром снім
прынесла з бацькаўшчыны мне
сасновую галіну.

Я паказаў не сьбрам,
прыплывую з-пад Нёмна,
але ніводзін з мароў,
не мог сасны прыпомніць.

Я гаварыў, якой яна
расце ў бары высокай,
але і Хрыстафор Калумб
забыў пра край Калекі.

Там я вырашыў адзім
плесні да той хвіліны,
што працягнула да мяне
праз акіян галіну.

Каб адшукаць яе ў бары,
ці на высокай кручы,
прыпасці сэрцам да яе,
да зеленай гаючай.

Няхай прышчэпа да ствала
мяне з сваёй галінай,
абме ветрам і зарой
надіёманскай краіны.

3 чаўна, ў якім збраўся плыць,
каб плыць хутчэй, усё я
баганце выкінуў за борт
у тонь, на дно марскоў.

Там зліткі золата былі
і перлы, і каралы—
усё, што накуплялі мы,
што прагна назбіралі.

Адно да мацы прывязаў
сасновую галіну,
якая-б мне даламагла,
шыя значыла ў краіну.

Аж да крыві мне грудзі, твар
шторм бівалы балюча,
пакуль мой не разбіўся сон
з чаўном на нейкай кручы.

На кручы, на якой шумеў
бор векам, сасновы,
на кручы, над якой сінёў
мой поўдзень вераснёў.
1938 — 1945

Плакат мастака М. Гурава.

НІКАЛАЙ БАРАТАШВІЛІ

Савецкай Грузіі адзначае сотую гадавіну з дня смерці свайго вялікага паэта Нікалая Бараташвілі. Імя гэтага паэта з пананай і годасно вымаўляе кожны грузін, яго вершы гучаць на многіх мовах шматлікавага Савецкага Саюза і ў зарубажных краінах.

Нікалай Бараташвілі паходзіў з сям'і, якая адгравала выдатную ролю ў гісторыі Грузіі. Быўца паэта, вядомы чыноўнік пры Ермлаве і Паскевічу, добра валодаў усімі каўказскімі мовамі; выдаўніцтва знаўца грузінскай літаратуры, была сестрой слаўтага паэта і дзяржаўнага дзеяча Грыгорыя Арбелані.

Яшчэ хлапчуком, будучы вучнем Тбіліскага вучылішча, Нікалай Бараташвілі зацікавіўся літаратурнай творчасцю і змяшчаў у рускіх рукапісных часопісах свае пераклады з грузінскай класікі. Н. Бараташвілі прысвечвае сваё жыццё паэзіі.

У той час у грузінскай паэзіі адчуваўся вялікі ўплыў зрачэцкай плыні арабскай і іранскай літаратуры, усе паэты, нават і тыя, што арыентаваліся на Фраўцыю, пісалі метафізічна моваю пад Саладзі і Гафізе.

Н. Бараташвілі з'явіўся рэфарматарам у грузінскай паэзіі. У гэтым вялікую ролю адгравалі некаторыя біяграфічныя моманты яго жыцця. Паэт часта сустракаўся з Аляксандрам Грыбаедавым у доме князя Чаўчавадзе, дачка якога Ніна пасля зрабілася жонкай Грыбаедава, а сястры яе, Екацярыну, хакаў Бараташвілі. Есць меркаванні, што паэт таксама часта сустракаўся з Пущкіным і Лермантавым, які добра ведалі захадне-еўрапейскую паэзію і захаляліся Байраманам і Шэлі. К тэму-ж, і сам паэт належаў да той гру-

пы высока-адукаванай грузінскай моладзі, якая ўсім сваім думкамі імкнулася да рускай культуры, бо Грузін увайшла талы ў Расійскую дзяржаву. Паэт горава вітаў гістарычна падзёно ў вершы «На магіле цара Іраклія» і ў далейшай сваёй творчасці не раз вяртаўся да гэтай тэмы.

Усё гэта паклала адбітак на творчасць Бараташвілі. Паэт з'явіўся стваральнікам новай плыні ў тагачасным культурным жыцці Грузіі — плыні грузінскага рмантызма, і, па словах Ільі Чаўчавадзе, стварыў новую грузінскую паэзію, палыміную, бунтарскую паэзію, якая натхнялася агудыначалачвечымі ідэаламі. Яго творчасць — імклівы пад'ём у будучыню, высокая раэнансе гістарычных і жыццёвых праблем.

Паэзію Бараташвілі часта параўноўваюць з паэзіяй Байрана і Лермантава. Але, адлюстроўваючы тую-ж «сусветную журбу» байранізма, творчасць Бараташвілі была зусім самастойнай, выражала зветныя думы і глыбокія бунтарскія пачуцці народаў Каўказа.

Такія вершы, як «Раздум'е на беразе Куры», «Злосны геній» і, асабліва, «Мерані» увайшлі ў залатую скарынку сусветнай класікі і стаяць побач з «Кайнам», «Манфрэдам» і «Дон-Жуанам» Байрана, «Конрадам Валеродам» і «Фарысам» Міцкевіча, «Доманам» і «Міцры» Лермантава.

Павягачы метафізічнай мове Руствелі і эротыкі Ірана, паэт наваў у істэмна-лірычных сваіх вершах вострую і рэфарматар і пралажыў шлях дзюгмі грузінскай класіцы — Рафаэлю Эрмэнтавічу, Акакію Цэрэтэлі і Важа Пшавелу. Яго лірычныя шэдэўры па сваёму настраю і мастацкай форме вельмі блізкія да шэдэўраў народнай паэзіі. Паэ-

зія вярнулася на зямлю, славіць кінжалы і крутыя адномы скалы, дзе ходзіць і жыць грузінскі народ.

Прадаўнік і падарожнік,
Шчасце я згубіў ля скал,
І заныць у ясных ножах
Пабраім пакут — кінжал.

Палітычная ідэалогія Н. Бараташвілі выражана ў яго адзінай пэме «Лёс Грузіі», дзе ў храналагічнай паслядоўнасці падаюцца гістарычныя падзеі, якія адбыліся на грузінскай зямлі. Паэт, амерыцым праікнёнай думкай наступныя годы, зрабіў вывад:

Нас вельмі хутка ад пакут
Расіі абароніць дом.
Апошнія яскрава сведчыць аб імклівым пад'ёме думак паэта ў будучыню, аб яго высокім раэнансе гістарычных праблем.

Пры сваім жыцці Н. Бараташвілі не надрукаваў ні аднаго радка, яго вершы распаўсюджваліся па Грузіі ў аўтаграфіках і спісах.

Заўчасная смерць абарвала жыццё таленавітага песняра Каўказа. Захварэўшы малярыяй, Н. Бараташвілі памёр 21-га кастрычніка 1845 года.

Пасля смерці яго творы сабраў і выдаў асобнай кніжкай Ілья Чаўчавадзе. Паэзія Н. Бараташвілі знайшла глыбокі водгук у сэрцы грузінскага народа, яна зрабіла неўміручы імёна свайго творцы. Аб неўміручай славе Н. Бараташвілі цудоўна сказаў у сваіх вершах яго шчаслівы патомак — паэт Сіман Чыкавава:

Ты спіш... О, не! Не можа той
памерці,
не можа той, хто мчаўся на яні,
адляць магле сонечнае сэрца,
і шум Арагвы, і юнацтва дні.

Твой верні імчыцца горамі ў тумане
над кручамі, паўстаўшы на лябы.
Я чую сніст і шлохал крыл Мерані,
гуд вечнасці. Шуміць выкол дубы.
Ты не памёр. Твой верш не памірае.
І бачу я: лішчэ Мерані зноў,
Кура трывожным плескам паўтарае
з Мташміды далёкішны зван
падкоў.

Паэта славаць родныя чынары.
Паўстань на кручах у пляшчы зары
і, верш узяўшы вогнаенна чары,
аж Грузіі шчаслівай тавары!
Замойж даўно труган — вшчун твой
чорны.

Зірні выкол. Няма больш перапыкоў!
Цвіце зямля, Лялі, ляці спячынкай
горнай,
І на Мташмідзе страгне нас усход!
горнай.

Нікалай Бараташвілі

Слава ўсім багам, стварыўшым
цябе, любая мая,
Песняй звонкай, як Куры шум,
зачаруеш саліў.

Аб табе я поўны думак,
твой я верні паладзін.
Падары мне пададунак,
праж у мацеры адзіні!

Зяўніць і падарожнік,
шчасце я згубіў ля скал,
і заныць у ясных ножах
спіраўшчыт — кінжал.
Што баганце мне? Давоў!
Што шчырага твайго.
Не знайсці ля скал ніколі
сэрца любяга агонь.
Перакладу Анатоля Вялюгіна.

Глеб Паўлавіч Глебаў

Макар Скрыпка

МЫ З ТАБОЮ — БЕЛАРУСЫ

На вятнічых палях,
На абаленых узлесках,
Па галухі і цёмных пунях
Ходзіць Тодар, ходзіць Янка.
За плячым зброя—траба—
Бо прышлі ў краіну прусы.
— Бі іх, Тодар!—кажа Янка.
— Мы-ж з табою — беларусы!

— Бю іх мошца, як належыць,
Сказа Тодар неўзабаве.
— Мы з табою, верны дружа,
Ужо майстры на гэтай справе.
Немаца убачылі і не мажам
Устрымацца ад спакусы.
— Ну, дык што-ж? Лупі іх, хлопца!
— Мы-ж з табою — беларусы.

Немыя пёсы загадалі,
Каб пад іх аховы з рання
Кожны селянін даставіў
Воз жардан для будавання.
Толькі ў лес, а Тодар—побач,
Побач Янка.
— Прач прымуся!
Нас не зробіце рабамі!
Мы, панае, — беларусы!

Фрыцаў вывелі на рэчку
І прасеклі спрытна пелькі,
Каб тры дні глыталі рыбы
Адбўныя фрыцадэлькі.
Немаца — драпаць к фатэрляду,
Янка — ў рогац!—Стоіце, трусці!
Дай ім, Тодар, на дарогу.
— Мы-ж з табою — беларусы.

Ды аднойчы немцы ўлезлі
З галтам к Тодару ў хаціну
І на смерць закатавалі
Яго жонку і дзіціну.
Гора Тодара замала,
Апусціў да долу вусы.
Суцяшае Янка:—Годзе.
— Мы-ж з табою — беларусы.

Шчасце зноў нам спеціць яси
Адмішлю да д'ябла ліха.
Сонна стала любя бачыць
І паветрам вольна дыхаць.
Як жа кажа:— Тодар, чаркі!
Жонка, заслілай абрус.
Вып'яе за перамогу
І за шчасце, беларусы!

Міхал Пенкрат

ВАСІЛЁН

Так базмерна цяжкі мой сярпок,
Не пад сілу галоднай дзіўчанке.
...срод жыта такі васілёк,
Як у нас на далёкай Айчыне.

Пасядзець-бы цяпер, адначыць,
Разгучыць-бы спіну на хвіліну.

Ад вясняна да позняй начы
Працаваў паланіца павіна.
Ой, як цяжкі мне гэты сярпок,
Не пад сілу галоднай дзіўчанке.
Я не зрэху цябе, васілёк,
Ты найначай як з роднай Айчыны.

Адна старая ісціна

(Агляд вершаў пачынаючых)

«Як можна напісаць такі верш, каб
яго надрукавалі?»
З такім пытаннем часта звяртаюцца
да рэдакцыі газеты «Літаратура і
Мастацтва» тых, хто спрабуе свае словы
у паэзіі. Але сам факт пастаноўкі такога
пытання ўжо сведчыць аб вялікай
навісці людзей, якія думуюць,
што існуюць нейкія гатовыя рэцэпты і
падручнікі, пасля дасканалы вывучэння
якіх можна зрабіць паэтам.

дэдаць з большага і літаратурную
мову, але іхнія вершы не з'яўляюцца
мастацкімі творами, нягледзячы на
навушны рытм і рыфмы, бо ў іх
(аўтару) асутнічае тое, без чаго
і паэзія не можа быць паэзіяй.
Бяліцкі. Так С. Ходзька піша:
«В Румыніі, в Ходзьку ідуць боі—
К свабодзе вяртаемца горада свогі
І села, і дэревні, і народ—
Ідуць советские войска вперёд».

Кожнаму, хто пачынае пісаць вершы,
трэба спачатку глыбока прачыць і
прадумаць адну старую і неперарушную
ісціну — не ўсё тое, што напісана
вершам, ёсць паэзія. Відомыя рымска-
важыны прыраўнаўці—Пліній малодшы
і Пліній старэйшы—часта пісалі свае
навуковыя трактаты ў вершаванай
форме, але іхнія артыкулы не рабіліся
паэмамі. А пісалі яны так талікі таму,
што гэтага патрабавала тагачасная
мода. У эпоху сярэднявечча кожны рыцар
паўніч быў уменць іграць на лютні і
складаць вершыкі, і тысячы рыцараў
на працягу сотняў год ігралі на лютні
і складалі аднастайныя вершыкі ў го-
нар сваіх дам. Аднак, паэты і яны не
былі.

Тут няма паэтычнага выражэння
тэмы, а проста ў вершаванай форме
даецца сухі пералік вядомых усім
паэзіі. На такім-жа ўзроўні стаяць
і вершы Васіля Галавача, Івана Гра-
мыні, Н. Тараткевіча і інш.
Некаторыя пачынаючыя імкнучыся пі-
саць «прыгожа» і для дасягнення гэтай
мэты карыстаюцца ўжо аджыўшымі,
устарэлымі паэтычнымі штампамі,
што ўспрымаецца, як кур'ёз, як з'яў-
ленне на вуліцы чалавека, апранутага
ў старадаўнюю вопратку. Вось пача-
так верша Д. Пуніцкага:
«Пакуль не бачыў Іру
У сваёй рудой глушы,
Я думаў кінуць Іру
І без турботаў жыць.
Хачуць забытым вечна
Без сбраў і людзей».

Маючы пэўную упартасць, можна
зрафіцаваць і любы паэтычны алгебры
ці геаметрыі, даволі прыгадаць толькі
знаёмыя з дзіцяства радкі:
Кто шты і скоро пожелает
Пл число узять,
Уж знает.

Але гэтаксама не будзе паэзіяй,
а алгебрай або геаметрыяй у вершаванай
форме.

Смешна гучыць цяпер гэтае пера-
манне, якое трохі нагадвае на сваёй
форме лірычныя пасланы часоў Ва-
шчыскава.
Часта гэтае імкненне пісаць «пры-
гожа» прыводзіць пачынаючага да
таго, што яго верш губляе ўсялякі
сэнс і робіцца наборам пустых сказаў.
Слаба адчувацца сэнс у вершы
Э. Валасевіча «Піяністка»:

Што-ж такое паэзія? У чым яе сут-
насць?
Геніяльны рускі крытык В. Бяліцкі
адказаў на гэта пытанне так:
«Паэзія разважае і мысліць — гэта
праўда, бо яе змест ёсць таксама ісціна,
як і змест мыслення, але паэзія разва-
жае і мысліць вобразаі і карпінамі, а
не сілагізмамі і дыялемамі. Кожнае па-
чуніц і кожная думка павінны быць
выражаныя вобразаі, быць паэтычнымі...
І далей — «...У тым і ёсць сутнасць
паэзіі, што яна адцягнаны ілі дае
жывыя пачуніцы і прыгожы вобразы.
У гэтым выпадку ілі ёсць толькі
марская пена, а паэтычны вобраз—
багіня каханія і прыгожасці, якая
нараділася з морскай пены. Хто не
мае творчай фантазіі, зольнай пера-
тварыць ілі ў вобразы, мысліць, разва-
жаць і адчуваць вобразаі, таму не
дапамогуць зрабіцца паэтам ні розум,
ні пачуніц, ні сіла пераканання і веры,
ні багаче разумна-гістарычнага і су-
часнага зместу. А калі-б не так, дык
за ўсё лягчэй было-б зрабіцца паэтам,
трэба было-б толькі вывучыць пра-
вілы версіфікацыі (верскасладання—
заўвага аўтара) ды, благаславіўшыся,
пачаць пісаць дысертацыі памеранымі
радкамі, заостраныя рыфмаю».

Прышлі
І кінула шклянны крышталю звон,
Крадуць з кляшч спрытнымі рукамі,
Як пярскі ільда,
Як кроплі дажджавыя,
Як мару даць.
Гэтак-жа пагоя за таннай прыго-
жасцю робіць залішне салодкім і
верш Д. Баксіскага «Мінскыя каш-
таны»:
Синий блеск и вечер. Желтые
каштаны,
Как мишчанки, нежно распустили
косы.

Гэтыя выказванні Бяліцкага і паві-
нен прадумаць і прачыць кожны, хто
хоча брацца за пера. Таму, каб зра-
біцца паэтам, трэба мець пэўныя пры-
родныя здольнасці, а пры асутнасці іх
нельга навушчыцца пісаць вершы, як
немагчыма спяваць не маючы голасу.
Вядома, прыродныя здольнасці з'яў-
ляюцца толькі асновай, іх трэба раз-
віваць і ўдакладнаваць, але гэта ўжо
іншая справа.

На жаль, часта бывае так, што за пі-
санне вершаў бяруцца людзі, якія не
толькі не маюць абсалютна ніякіх паэ-
тычных здольнасцяў, а нават і не вал-
даюць асновамі пісьменнасці. Вось,
напрыклад, урывак з «вершу» Шча-
рбакова Аляксея Арсеньевіча (правапі-
і сінтакс аўтара захаваны):
«Сіжы я в темном у куточки,
Читаю все, все я листочки,
И вот читаю и влюбляюсь
И сам маленько сомневаюсь,
Где встал эти поэты,
Какие для них универтитеты
И вот я думаю задумал
Перо у ручки я заснул
И стал писать не собирая,
И ничего не понимаю».

Тлумачэнні тут непатрэбны, «верш»
гэта гаворкі сам за сябе. Сярод
вершаў, што атрымоўвае рэдакцыя,
ёсць і другі — найбольш папыраны га-
тунак, гэта вершы тых аўтараў, якія
звямц з асновамі верскасладання,

«Тут дом стаяў. Цяпер высокая
Пажар павесіў полаг сіні.
У згарэлым садзе недалёка
Прынікла да зямлі вярціна.
Лісткі расправіла шырока,
Яна — агонь, аж рэжа вочы.
Згарэла ўсё, а кветка толькі
Усё паміраць нік не хоча.
І так жыць ўжо колькі часу
З такою сілай невядомай».

У гэтым вершы тэма вырашана
паэтычна. Ілія перамогі сілы жыцця
над сілай разбурэння і смерці від-
дзена праз вобразы і карпіны. Гэты
верш патрабуе жыць значнай шліфовкі
і лаірацыюкі, але ілюнае ў ім ужо
ёсць, а імяна — паэтычнае выражэнне
тэмы.

Канчаючы гэты артыкул, я хачу на-
паміць усім тым, хто бярыцца за
перо, што ніякі паэтычны верскасла-
дана не дапамогуць таму, хто не мае
паэтычных здольнасцяў. Не трэба ніколі
забывацца на гэтую старую ісціну.
Алесь ЗАРЬЦКІ.

...Што раз, то новае бедства.
У той год — свіран хлеба згарэў,
летас дугі заліло, цяпер ямень з зямлі
не вылез. Але-ж паспрабуй, знайдзі ві-
навата! Усе як-бы і шчырыя, і праца-
вітыя, і ў згодзе жыўць... Тымчасам,
то там, то тут — шкода! Можна і стар-
шыня, Міхась наш знаета мяккі...
У голасе Харкевіча пачулася гаспа-
дарлівае, папрок нядбайным кіраўні-
кам, суровае чалавека, што строга
ахоўвае народнае дабро. У зграбнай
постаті хмурага лесніка, у яго ўпэ-
неных рухах, у тым, як ён спакойна
барз кашук з тым, як ён робіць цыгар-
ку — ва ўсім бачна старанні, разумні
гаспадар.

Прышла настаўніца на рэчку.
— Ідзіце, ідзіце, самая пара цяпер...
Эх, каб мне годзі, я тут, каля школы,
яму капатамі выбіў-бы...
— А ты чыго? — перапынае ён па-
льова калгаса, на ўчастку якога не
ўзшоў ямень і які нахабна агрыз-
нуўся на заўвагу другога калгасні-
ка. — Ты на старога чалавека не
агрывайся. Вунь абора, ферма, нова
свіран — Мірона Андрэвіча праца!
Калгас вартуе, ночы не спіць, а ты
яму пра вераб'ёў глупства плячеш!
Іш ты!

І толькі зрэдку кінуты з-пад іла-
злы позірк, нейкая ўнутраная насцяро-
жанасць ды ледзь улоўныя ноткі непра-
хільнасці і здэку ў голасе выклі-
каюць пытанні — ці не воўк?!.. Ці не
яго гэта рук справа?!

...Мікола вышлі прапанаваную яму
чарку і захмялеў. Стала зразумелым, што
ўласны хутар і Насця ў якасці жонкі,
што абшчы яму леснік,—мана. Пуняя
крыўда нарадзіла спадку да сябе.
У душы ўзварухнулася сумленне. За-
хачелася кінуць усё і бегчы ў свет.
— У бялота ўлезі!
— І раптам:
— Шчанюк! — гэта зноў Харкевіч.
— Ты што, святы быў? Хто коні з Пагу-
ляккі ўкраў? Я можа? Не ты з палы-
сцамі кантрабанду ваў? Ты ўжо
тады на дзве вісельні зарабіў!

Гнеўны і абураны Харкевіч з пагро-
жай наблізіўся да Міколы, уладарна
схапіў яго за плячо і моцна тузануў.
— Ты ў мяне ў руках, памятай
гэта! А не, дык сабакі касцей тваіх не
пабярэць!

...Службовы кабінет старшні рай-
выканкома. Прасторны пакой. Письмо-
вы стол з настольнай лямпай, вылізаны
прыбор. Тут-жа два тэлефонныя апар-
ты. Побач са сталом — невялікі стол-
лік — на ім пішучая машынка.
— Дзень добры, таварыш Абабурка!
— Здароў, друг. Што-ж ты, гэта?
Я ўжо чакаў, чакаў... Сядзі!
— Але па таму, як сеў Харкевіч ў
крэсла старшні, як вольна адчуў ён
сябе, стала зусім ясна, што ляснік тут
гаспадар, хача ў дачыненні да на-
чальства застаецца падкрэслена лісі-
ва-ветлівым. Аднак, лісівае ветлівае
хутка знікла. І калі траіцкікі вырадак,
напалоханы праваламі сваіх хаўрусні-
каў, спрабуе адмовіцца ад выканання
новага азначанага задання, Харкевіч
амаль тонам загада, які выключнае
ўсялякі прачыні, гаворыць:

— А іначай — прапалі. Вось вы пра
хавасці кажаце. А гэта-ж самы хвост і
ёсць... Вы можаце прыхаць на машыне,
так сабе, мімаходом, як раней заяз-
джалі, прычэпамі таго чалавека ў
машыну ўкінуць і—чыста...
Паўза. Здраднік-палахлівец адводзіць
позірк ад Харкевіча. Ён зразумеў, што
ляснік ад свайго не адступіцца.

— Хм... Трэба, дык трэба...—зга-
джаецца Абабурка.
Так, па-мастачу пераўвасобляюцца ў
залежнасці ад сюжэтных абставін, наро-
дны артыст БССР Глеб Паўлавіч Глебаў
стварае адзін з найбольш удалых сваіх
сцэнічных вобразаў — вобраз Харкевіча
з п'есы Э. Самуілёнка «Пагібель воў-
ка» (1939 г.). Харкевіч Глебава — во-
раг па нутру, валавы, хітры і небяспеч-
ны. Яго істота ўвабрала ў сябе ўсю
агіднасць света смат-нажывы, яго па-
водзіны вызначае лютая нянавісць да
новага, усенармагаючых пачуніц ўла-
ніка і прыроджанае халустства.

Часам артыст далупае пераўвель-
чэнне, згучае фарбы. Але гэта ён ро-
біць не для таго, каб зрабіць вобраз
карыкатурным, а каб падкрэсліць істо-
нае, выдучае ў характары персанажа.
Праўда, яго вобразы — звычайна нось-
біць адной вялікай страці, адной тэнд-
энцыі, але на грунне яе, «кунутры» не
разгортаецца ўжо шматбаковае ба-
гацце індывідуальнасці.

...Вочы дзіўчынны бліснулі гневам,
яна з абурэннем схавіла футравую ро-
танду і, кінуўшы на падлогу, штурхану-
ла ногой.
— Столькі год берагчы, хаваць!
Башка—вырвалася ў яе з болем...
Ты-ж сам сябе зневажаеш. Нашошта
гэтыя ляснікі анікоі табе. Дзе-ж
твая гордасць? Як ты можаеш казаць:
градзіна, падавала... Якое халустств!
— Стала зразумела, што гэта — тое,
чаго так баўнас, але, бадай, чакаў Хар-
кевіч. Звычайна стрыманасць пакінула
яго. Ён зразумеў, што беззастарна
страціў дачку, якую па-своём любіў,
любіў, як воўк уласнае ваўчане, і пе-
рад якой за хвіліну да гэтага плакаў.
Тад я ў яго нават недзе глыбока
з'явілася надзея, знікла нарадзіўшыся
трыгофа. І вост... Пачуніц абражанага
бачкі, спалох за сваю ваўкалацкую
скуру, зварыная лютая злосць на ня-
зломную упартасць дачкі, што канча-
цова зрабілася для яго чужым варжым
чалавекам, адбіліся на твары Харке-
віча. Відэць, успомнілася і нябожчыца-
жонка, якую, што сноп, маліў і рады
не даў, пакінуў тая ў адчай не кінуў-
ся ў прорубь. З нянавісцю паглядзеў на
дачку, січуніў кулакі і, зрабіўшы крок,
крыкнуў-зароў:
— Падмілі!

А калі тая, узняўшы галаву, моўкі
павярнулася і вышліла, грмынуўшы
дзвярыма, чалавек-воўк кінуўся да
вакна — нічою канец? Усё-ж нама-
ганнем волі авалодаў сабой і ў нейкім
забоніч пачаў складаць у куфар раскі-
даныя рэчы (яны жму, відэць, былі
вельмі дарэгімі). Рукі яго ледзь пры-
жметыя дражкі, але на твары хутка
з'явілася старая, толькі на гэты раз
больш жорстка хмурае і хваравітае
гаспадарскае заклопачанасць. Калі праз
хвіліну раздаўся чаканы аўтамобільны
гудок, Харкевіч выгледзеў ужо, як звы-

...Раз'юшаны натоўп урываецца ў
кабінет... На канале сядзіць, сакратар-
ша Зэлькіна і бясны, разгублены Туля-
га. Натопу невядома, што хвіліну таму
назва паллахліўца ўжынуў у пакой пра-
вако Гарлахаўскі і, прыгравіўшы «ві-
крыціцём», прымусяў згадацца прыняць
ганьбу чужога ўчынку. Небарака ўзру-
шаны і падаўлены. Маленькія рукі яго
складзены, быццам перад малітвай, та-
ды схіліліся на бок, вочы хутка і
разгублена міргаюць. Здаецца, што
вар'яцкі рогат ярка і безгустоўна апра-
шутаў жанчыны сцябе яго, як пугай.
Ён гатовы праваліцца.

— Дык вост ты з кім, выгодуна!—
гнеўна крычыць Зэлькіна да жонкі. Але
яна гэта робіць — гаварыў Энгельс.
Вост гэта акалічаны і дае тэатру і
актарам шырокія і нечырпыныя мажлі-
васці ітэрпрэтацыі драматычных
твораў і вобразаў. Аднак, паміж дзе-
сяткамі і сотнямі вар'яцых ёсць нейка
колькасць найлепшых, тых, што
з'яўляюцца больш правамоцнымі, чымсьці
астатнія. У Глебава ёсць талент-знахо-
дзіц гэтых, найбольш дасканалыя
спалучэнні «што» і «як» у мастацкіх
вобразах і ў той-жа час уносіць сваё
арыгінальнае. Так, яго Гарлагон — не
толькі дасканалы ўвасабленне класі-
чнага малярскага сцяры, але і про-

...Раз'юшаны натоўп урываецца ў
кабінет... На канале сядзіць, сакратар-
ша Зэлькіна і бясны, разгублены Туля-
га. Натопу невядома, што хвіліну таму
назва паллахліўца ўжынуў у пакой пра-
вако Гарлахаўскі і, прыгравіўшы «ві-
крыціцём», прымусяў згадацца прыняць
ганьбу чужога ўчынку. Небарака ўзру-
шаны і падаўлены. Маленькія рукі яго
складзены, быццам перад малітвай, та-
ды схіліліся на бок, вочы хутка і
разгублена міргаюць. Здаецца, што
вар'яцкі рогат ярка і безгустоўна апра-
шутаў жанчыны сцябе яго, як пугай.
Ён гатовы праваліцца.

— Дык вост ты з кім, выгодуна!—
гнеўна крычыць Зэлькіна да жонкі. Але
яна гэта робіць — гаварыў Энгельс.
Вост гэта акалічаны і дае тэатру і
актарам шырокія і нечырпыныя мажлі-
васці ітэрпрэтацыі драматычных
твораў і вобразаў. Аднак, паміж дзе-
сяткамі і сотнямі вар'яцых ёсць нейка
колькасць найлепшых, тых, што
з'яўляюцца больш правамоцнымі, чымсьці
астатнія. У Глебава ёсць талент-знахо-
дзіц гэтых, найбольш дасканалыя
спалучэнні «што» і «як» у мастацкіх
вобразах і ў той-жа час уносіць сваё
арыгінальнае. Так, яго Гарлагон — не
толькі дасканалы ўвасабленне класі-
чнага малярскага сцяры, але і про-

...Раз'юшаны натоўп урываецца ў
кабінет... На канале сядзіць, сакратар-
ша Зэлькіна і бясны, разгублены Туля-
га. Натопу невядома, што хвіліну таму
назва паллахліўца ўжынуў у пакой пра-
вако Гарлахаўскі і, прыгравіўшы «ві-
крыціцём», прымусяў згадацца прыняць
ганьбу чужога ўчынку. Небарака ўзру-
шаны і падаўлены. Маленькія рукі яго
складзены, быццам перад малітвай, та-
ды схіліліся на бок, вочы хутка і
разгублена міргаюць. Здаецца, што
вар'яцкі рогат ярка і безгустоўна апра-
шутаў жанчыны сцябе яго, як пугай.
Ён гатовы праваліцца.

...Раз'юшаны натоўп урываецца ў
кабінет... На канале сядзіць, сакратар-
ша Зэлькіна і бясны, разгублены Туля-
га. Натопу невядома, што хвіліну таму
назва паллахліўца ўжынуў у пакой пра-
вако Гарлахаўскі і, прыгравіўшы «ві-
крыціцём», прымусяў згадацца прыняць
ганьбу чужога ўчынку. Небарака ўзру-
шаны і падаўлены. Маленькія рукі яго
складзены, быццам перад малітвай, та-
ды схіліліся на бок, вочы хутка і
разгублена міргаюць. Здаецца, што
вар'яцкі рогат ярка і безгустоўна апра-
шутаў жанчыны сцябе яго, як пугай.
Ён гатовы праваліцца.

...Раз'юшаны натоўп урываецца ў
кабінет... На канале сядзіць, сакратар-
ша Зэлькіна і бясны, разгублены Туля-
га. Натопу невядома, што хвіліну таму
назва паллахліўца ўжынуў у пакой пра-
вако Гарлахаўскі і, прыгравіўшы «ві-
крыціцём», прымусяў згадацца прыняць
ганьбу чужога ўчынку. Небарака ўзру-
шаны і падаўлены. Маленькія рукі яго
складзены, быццам перад малітвай, та-
ды схіліліся на бок, вочы хутка і
разгублена міргаюць. Здаецца, што
вар'яцкі рогат ярка і безгустоўна апра-
шутаў жанчыны сцябе яго, як пугай.
Ён гатовы праваліцца.

...Раз'юшаны натоўп урываецца ў
кабінет... На канале сядзіць, сакратар-
ша Зэлькіна і бясны, разгублены Туля-
га. Натопу невядома, што хвіліну таму
назва паллахліўца ўжынуў у пакой пра-
вако Гарлахаўскі і, прыгравіўшы «ві-
крыціцём», прымусяў згадацца прыняць
ганьбу чужога ўчынку. Небарака ўзру-
шаны і падаўлены. Маленькія рукі яго
складзены, быццам перад малітвай, та-
ды схіліліся на бок, вочы хутка і
разгублена міргаюць. Здаецца, што
вар'яцкі рогат ярка і безгустоўна апра-
шутаў жанчыны сцябе яго, як пугай.
Ён гатовы праваліцца.

...Раз'юшаны натоўп урываецца ў
кабінет... На канале сядзіць, сакратар-
ша Зэлькіна і бясны, разгублены Туля-
га. Натопу невядома, што хвіліну таму
назва паллахліўца ўжынуў у пакой пра-
вако Гарлахаўскі і, прыгравіўшы «ві-
крыціцём», прымусяў згадацца прыняць
ганьбу чужога ўчынку. Небарака ўзру-
шаны і падаўлены. Маленькія рукі яго
складзены, быццам перад малітвай, та-
ды схіліліся на бок, вочы хутка і
разгублена міргаюць. Здаецца, што
вар'яцкі рогат ярка і безгустоўна апра-
шутаў жанчыны сцябе яго, як пугай.
Ён гатовы праваліцца.

...Раз'юшаны натоўп урываецца ў
кабінет... На канале сядзіць, сакратар-
ша Зэлькіна і бясны, разгублены Туля-
га. Натопу невядома, што хвіліну таму
назва паллахліўца ўжынуў у пакой пра-
вако Гарлахаўскі і, прыгравіўшы «ві-
крыціцём», прымусяў згадацца прыняць
ганьбу чужога ўчынку. Небарака ўзру-
шаны і падаўлены. Маленькія рукі яго
складзены, быццам перад малітвай, та-
ды схіліліся на бок, вочы хутка і
разгублена міргаюць. Здаецца, што
вар'яцкі рогат ярка і безгустоўна апра-
шутаў жанчыны сцябе яго, як пугай.
Ён гатовы праваліцца.

...Раз'юшаны натоўп урываецца ў
кабінет... На канале сядзіць, сакратар-
ша Зэлькіна і бясны, разгублены Туля-
га. Натопу невядома, што хвіліну таму
назва паллахліўца ўжынуў у пакой пра-
вако Гарлахаўскі і, прыгравіўшы «ві-
крыціцём», прымусяў згадацца прыняць
ганьбу чужога ўчынку. Небарака ўзру-
шаны і падаўлены. Маленькія рукі яго
складзены, быццам перад малітвай, та-
ды схіліліся на бок, вочы хутка і
разгублена міргаюць. Здаецца, што
вар'яцкі рогат ярка і безгустоўна апра-
шутаў жанчыны сцябе яго, як пугай.
Ён гатовы праваліцца.

...Раз'юшаны натоўп урываецца ў
кабінет... На канале сядзіць, сакратар-
ша Зэлькіна і бясны, разгублены Туля-
га. Натопу невядома, што хвіліну таму
назва паллахліўца ўжынуў у пакой пра-
вако Гарлахаўскі і, прыгравіўшы «ві-
крыціцём», прымусяў згадацца прыняць
ганьбу чужога ўчынку. Небарака ўзру-
шаны і падаўлены. Маленькія рукі яго
складзены, быццам перад малітвай, та-
ды схіліліся на бок, вочы хутка і
разгублена міргаюць. Здаецца, што
вар'яцкі рогат ярка і безгустоўна апра-
шутаў жанчыны сцябе яго, як пугай.
Ён гатовы праваліцца.

...Раз'юшаны натоўп урываецца ў
кабінет... На канале сядзіць, сакратар-
ша Зэлькіна і бясны, разгублены Туля-
га. Натопу невядома, што хвіліну таму
назва паллахліўца ўжынуў у пакой пра-
вако Гарлахаўскі і, прыгравіўшы «ві-
крыціцём», прымусяў згадацца прыняць
ганьбу чужога ўчынку. Небарака ўзру-
шаны і падаўлены. Маленькія рукі яго
складзены, быццам перад малітвай, та-
ды схіліліся на бок, вочы хутка і
разгублена міргаюць. Здаецца, што
вар'яцкі рогат ярка і безгустоўна апра-
шутаў жанчыны сцябе яго, як пугай.
Ён гатовы праваліцца.

Пімен Панчанка

ЛІСТ З ІРАНУ

Дарагі друг! Я прасіў цябе даслаць мне новыя кніжкі паэзіі, якія вышлі за апошні час у Мінску. Ты не можаш уявіць, як дорага нам, што жыццём зараз за межамі Радзімы, кожнае беларускае слова, тым больш мастацкае. І не толькі слова. Часта вечамамі я і мае землякі-беларусы (а іх тут служыць нямаля) збіраем ся ля радыё і слухаем Маскву. І, божа мой, як слаўна робіцца на душы, калі пачуем мілы і родны голас Ларысяў Александровскай, альбо беларускую музыку.

Эдзі Агняцвет, на колькі я памятаю, пачала друкавацца гадоў 12—13 таму назад. Распаўсюдзіла яна свой паэтычны шлях шчырымі вершамі. За мінулыя гады паэтэса напісала цікавыя творы. У новым зборніку таксама ёсць вершы («Беларусь», «Паміні Янкі Купалю», «Кучынку Туртлену», «Рукавіцы», «Героім Краснадона» ды яшчэ два-тры). Найлепшы пахвалы заслугоўваюць яе пераклады з узбекскіх паэтаў. Агняцвет цягне да народнай песні, да лірычных слоў, пажаючы нам ласкавых і светлых. Гэта добра. Драна інашэ: я не заўважыў росту майстэрства паэтэсы, і многія яе вершы маюць такіх хібы, якія недаравальны, нават, творам пазнавальнага пісьменніка.

Калі меркаваць па прычытанаму, ды Агняцвет найбольш улюбены род войск-кавалерыя: Ды нядоўга, ды нядоўга Панаваць паганам! Дзесяць з-за гаю маладога Па начым туманам (?) Мацацца коні... У другім вершы: «... Хтосьці з гаю на кані імчыцца». З коней паэтэса аддае перавагу буланам: Ты чуюць? Прывольныя ветры ўзняліся над полем, Буланяны коні па родных прасторах ляцяць.

Цяжка паранены баец крычыць (што вельмі неверагодна): — На бой, мой конь булані! Часамі масць каня мяняецца. Хлопец, якому нявеста звязала рукавіцы, «у бойку памцаць на кані варанам». Нам гэтыя коні знаёмы. Яны прычмуліся ў вершы Агняцвет з вяломай стаіні, якая называецца літаратурна-чужынкай. У паэту грамадзянскай вайны вышэйшымі коні былі маладымі і мы з прыемнасцю ім любаваліся. Цяпер яны змяніліся шалёнымі кілячамі, і дарэмна паэтэса прымушае сваіх герояў імчацца на іх у бой.

У чым тут справа? Справа ў тым, што гэтыя буланяны коні вельмі блізка ставяць, як вельмі блізка ляжаць «звонкія рэкі» і «вольныя вецеры», «крывавая раса» і «задумленыя вочы», «узнімаецца песня да зор» і «вольны ўздыжыць твае грудзі». Часамі Агняцвет пачынае верш моцна («Пчаляр», «Лясная быль»), а пасля нехапае царліваці перапрацоўваць «тысячы тонны словеснай руды» і з'яўляюцца буланяны коні. Эдзі Агняцвет, як я пісаў, цягне да песеннага жанру. Часамі яна тонка ўлаўвае дух народнай песні — і тады мы чытаем добрыя рэчы (для прыкладу «Аксіня»). Але буда ў тым, што паэтэса залішне захалёнецца знешнімі адзнакамі народнай песні, да канца не разумючы і не раскрываючы іх унутраны сэнс і характар. Вось некалькі выпісак:

Ой, ляцелі гусі з далёкага краю... Ой, ты вецер, буйны вецер... Ой, віхор у полі... Ой, не раз употай мы затужым горка... Ой, дзвючына, ты дзвючына... Ой, аднойчы, у завею... Ой, трымайся, Фёкла! Ой, нялёгка, партызанка... Інагда разу валеўнае «ой» замяніцца адмысльным «о»: О, як мне хочацца ізноў Хадзіць між любых траў... О, любы Гомель мой! У большасці выпадку гэтак наведанае «ой» не да месца. Так і хочацца па-сяброўску сказаць Агняцвет: пакіньце ў паэзіі войкаць — гэта не пры-

стойна, вас могуць абвінаваціць у стылізацыі. Не лішне напаміньце, што ў творах вялікіх знаўцаў народнай песні Янкі Купалю і Якуба Коласа «ой» ужываецца нячаста і толькі тады, калі без яго неўможа абыйсціся. Нема там «красной дэвіцы» і «ветра буйнога», але ёсць нешта больш глыбокае, якое блізка па духу да творчасці народа. Адначасна хачу закрануць пытанне аб нацыянальнай форме ў паэзіі. Некаторыя людзі глядзяць на гэтую справу вельмі вузка, ізноў-такі, беручы за аснову традыцыйныя знешнія адзнакі. Калі ідзе гаворка пра нацыянальную форму рускай паэзіі, значыць упамінаюцца Пушкін, Некрасаў, Кальюш. Між тым, паэзія Маякоўскага, Блока, Пастернака — руская, нацыянальная па форме. Існуе Муусоргскі, існуе і Шастаковіч, і абодва яны рускія нацыянальныя кампазітары. Народ, яго эканомія і псіхіка не застылія паніцы, яны ўвесь час у руху і росце. Новыя арыгінальныя творы, якія-б яны ні былі смелыя і нечаканыя, узбагачаюць і народны дух, і нацыянальную форму. Я не супроць традыцыі. Я вельмі шаную іх і вунуся на іх. Але калі традыцыя ператвараецца ў самацэту, а не ў сродка развіцця і росту — гэта можа затармазіць духоўны рост народа, прывесці мастацтва да малакроўя. «Салаўі» і «Кружы», пры ўсёй іх прывабнасці, доўга тармазілі развіццё паэзіі брацкіх сярэдне-азійскіх рэспублік. І прыёмына, калі выдатны ўзбекскі паэт Гафур Гулям, творча ўвабраўшы лепшыя здыбкі роднай класікі, смела ірве з традыцыйнымі формамі, застаючыся нацыянальным узбекскім паэтам. Вяртаюся да зборніка Агняцвет. Чытаючы яе вершы, я ўвесь час спытаўся на такія словы: бірозкі, сонейка, аконца, вішанька, птушышка, садок, кілічка, сіротка, дзвючынка, гаўлічка, галасок, дубок, дудачка, хвілінка, пілька, салавейка, чарацінчыка, жоўзаны і г. д. Зразумела, раз у народнай мове, існуе такая памяшчальная форма гэтых слоў, іх ужываць можна, і амаль усе паэты зрэдку іх ужываюць. Але калі ім занадта густа перасыпаць вершы — мазгі чытача рассалалеюць, ён скажа: сентыменталізм. Наступнае, пра што я хачу сказаць, гэта пра нежыццёнасць, непраўдлівасць інтанацыі ў некаторых вершах Агняцвет, асабліва, калі яна паказвае пачуцці не свае, а сваіх герояў, ці прымушае апошніх гаварыць. Партызанка змагалася з нямецкімі танкамі. Параненая яна завалілася на снег. Што-ж яна перажывала? Агняцвет сцвярджае: «Прыгадала ў гэты момант вішаньку ля дома, і здаваўся кветкай белай снег калючы...» Няпраўда! Не успамінала ў той момант партызанка вішанькі, і снег калючы ёй не здаваўся кветкай. Ляснік Рыгор кажа сваім сынам: Я гадаваў выдарма вас, Нядарма вас любію, Хадзем, сыны, не церпіць час, Ачысцім мы зямлю. Сын-баец звартаецца да маці: Недарма ты навучала: — Будзь адважым на вайне! Дзвючына кажа сваёму каханку: — Будзь героем, мілы мой Кучыкар, Прагадні ты злодзей паганам! Паранены дзвядзятка Нурахмет спрасо-нак крычыць: Біць паганых, біць! Хлопчак Міхасёк гаворыць гэтакім дзвядзятку: Папраўляйся, родны, Зноў каня сядлаў, Сёлы беларускія Хутка вызваліць! Дзвючаты звартаюцца да байцоў-франтавікоў: Няцяжка нават паміраць На полі пад Масквой. Не дайце коршакм лятаць Над плошчай векавой.

Пасуцца коні. Пейзаж настаўніка тэхнікума чыгуначнікаў Ішчанкі (С. Гомель).

Я крыку збочыў. Дык вось: сёння надвечар, калі спякотае тубільскае сонца спускалася за блакітныя мініарэты, а ў армянскай царкве, што побач з май кватэрай, зазванілі званы (даўтра нядзея) — наш лістосец урачыста падаў мне тваю пасылку. У ёй было тры зборнікі вершаў: «Шырокае поле вайны» Максіма Лужаніна, «Крамлёўскія зоры» Анатоля Астрэйкі і «Край мой родны» Эдзі Агняцвет. Шчыра дзякую за ўвагу! І вось, у гэты суботні вечар я сустраўся са сваімі сябрамі. Я глядзеў на свежыя вокладкі, вочы прывыклі да новых назваў, і на душы было прыемна, што Мінск, як і да вайны, дружэе кнігі паэзіі. Усе тры зборнікі я прычытаў запар. Многія вершы мяне ўсхвалявалі, некаторыя кранулі сэрца і арыгінальнасцю, новымі тэмамі і паэтычнымі сродкамі выяўлення. Але ўсё-ж ад іншай часткі вершаў на душы асеў нейкі непрыемны асядак. Пра гэта я і хачу табе напісаць.

Зараз, мой дружа, хачу табе напісаць, якое ўражанне пакінула на мяне кніга Анатоля Астрэйкі «Крамлёўскія зоры». Я чуў, што Астрэйка быў у партызанскіх атрадах. Таму я чытаў яго кнігу з асаблівай увагай. Загада я паставіў два пытанні: наколькі паэт здолеў паказаць партызанскую Беларусь і якія свежыя фарбы ўжыў ён для выяўлення гэтай адзнакі і невычарпальнай тэмы? Паэту здаўся ў меру сваіх здольнасцей параўнальна поўна і праўдліва паказаць, чым жыла і дыхала наша партызанская зямля. Тут і канкрэтная людзі, і тыповыя абставіны, і трапіны дэталі (якія, мажліва, для іншых паэтаў страчаны назаўсёды), і, нават, дакладныя адрасы і адрасы, дзе пісаліся гэтыя вершы. Многа цёплых радкоў напісаў паэт пра сваю Радзіму, пра сяброў-партызан, пра родную Случчыну. У гэтым заслуга паэту.

Да вайны Астрэйку нярэдка ўпівалі за лёгкадумны падыход да паэтычнай працы.

Вокладка зборніка вершаў М. Машары. (Мастак Д. Красільнік)

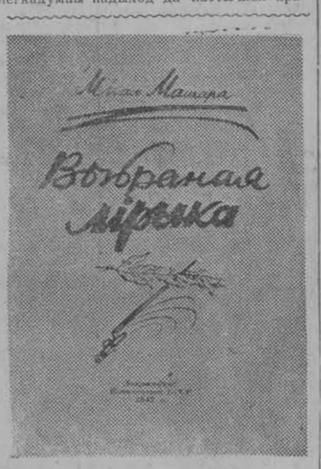
цы. І я быў шчыра ўзрадаваны, калі прычытаў у новым зборніку многа добрых вершаў. Сюды трэба аднесці «Беларусь», «Вятрак», «Мы слухалі Сталіна», «Перад боем», «У лазоры», «За Дзвіной», «Лісты», «Зорны шлях», «Увосьнен», «На ўспаміні», «Шляхі», «Слуцкі пояс» да некаторых іншых. Гэта ўжо нямаля. Многія строфы запалі ў памяць: Хай галінка ці клёну, ці вязы, Хай хой палел ад спаленых хат, — Ён дарожай і песень і казак, Абы толькі вярнуцца назад. Гэта пачуццё людзей, якія вымушаны былі пакінуць Беларусь. А вось думкі заніволеных беларусаў пра байца Чырвонай Арміі: Намі цёмнымі, глухімі І ў прадрасветны шхі час Мія як маліту тваё імя Шанталі пра сябе не раз. І далей, калі баец прынеў на Беларусь вызваленне: І хоць вуголлі не датлелі Ад хаг, што вораг падпаліў, Здаецца — рані ў нас на целе З тваім прыходам зажалі. Паэт стаў больш назіральным, умеў знаходзіць дакладныя паэтычныя дэталі: Ты знаеш, што такое дождж Да праўдліва, на сутак пня, Калі ў руках ржавее нож... Альбо: Я хачу, каб у вясенскі дзень Зерне і зерню блэйж прытулілася... Анатоля Астрэйка вырас. Ён і сам прызнаецца ў адным з вершаў, што мног працуе над словам: Але за тое як рад, Калі мільёны іх адкіну, Каб словы без руды падрад Лягалі ў радкі, што ў мур цагляны. Калі-б паэт да гэтых мільёнаў далучыў яшчэ некалькі дзсяткаў («Прагукала, як гром», «расцітаюць зоры», «расцітаюць зямлю», «гордыя сокалы», «красавань, як сад», «восьнен плача дажджом», «месці усмешкі рассяпаў», «жойно закевіцца клёны», «благаславаен хай будзе ў сто крат», «каратаюць ша, прыляцце», «ваджуся доўга над радкамі», ды ішч.) — зборнік значна выйграў-бы.

Надзвычайна псуоць вершы Астрэйкі агульныя месціна неканкрэтных радкі: «Скура сонейка засвеціць» «Сонца янаме ўзыйдзе Над нашым краем дарагім».

Калі сталілі шоўк зялёны траў і разбурылі пікай вулей кожна, — Ён першы раз уголас закрываў, Аж задрыжэў: — Спыніцеся, няможна. Яму ў адказ халодна: — Вас іст дас? — Вялікая нахабнікі спыталі І ў гrome выбуху паўдзёны свет пагас — Калі яны учуцьк расстралялі, Ён слоў калісь не ўмеў сказаць са злом; Ён птушанё не мог пакрыўдзіць нават, Але пилер узіў жалезны лом, Бо чалавек на помсту мае права. Няхай маўчаць забойцы, і звыры І падаюць да долу у змяненні, Калі я прычытаў гэтую мясіну, мяне атакавалі пытанні: дзе і калі паэтэса бачыла немцаў, узброеных пікамі? Чаму пчаляр закрываў «спыніцеся, няможна» пасля таго, як змылі разбурылі ўсе вуллі? Адкуль раптоўна ўзялася унучка, якая не мае ніякага дачнення да сюжэта верша? Чаму нахабнікі «бяляныя»? Гэта слова не крыўднае, а хутэй спагадлівае. Няўжо зграя немцаў будзе пакорна і маўкліва чакаць, пакуль стары надужы пчаляр пачне іх глушыць жалезным ломам? Непраўдліва, парадыйна! Нашай Эдзі Агняцвет патрэбна сур'ёзна задумацца над сваімі вершамі і многія са сваіх паэтычных сродкаў выяўлення адкінуць.

Калі Купала калісьці пісаў «яшчэ прыдзе вясна» — то гэтая сімволіка была выклікана адзурнымі рагатамі. А нашога совецкаму паэту ўжываць сімвалі, калі ёсць дакладны воблік і адрас гэлага сонца). Вось яшчэ прыклады: «Чужыныя каспямі палягуць»; «Я за слёзы жанчыны, за радзой Буду гадаў бялязінна біць»; «За ўсе здэкі, за ўсе папалішчы Людэдам як след адпалучу, На зямлі сваёй ворагу знішчу, Як гадоўку, яго растапучу»; «Ты слава, ты бецца аддана, Хто ўсцелэ чужыніцам шлях»; «Каб за гора тваё і за жах Прад'явіць чужыніцам расплату»; «Сілай гнелу праб'ёмся назад, Адломісім чужыніцам за гора»; «Вораг чорнай запаліць крыўей За здэек, за прымуся і за рану»; «... помсту ворагу падам у судны дзень, у дзень расплаты»; «Хачу я сквітацца расплатай з нямецкім разюшаным катам»; «У крыві варагой утаплю я гора»; «За шчасце сялян і рабочых Змаганне выдзе партызан»; «За шчасце сялян і рабочых І жыццё я гатовы аддаць».

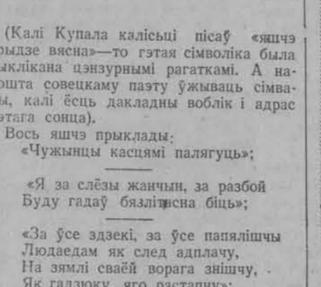
Гэта ўсё — святая ісічына, але яны не ператвараюць у паэзію. Можна я праішоў-бы каля гэтых радкоў без прычэпкі, калі-б яны былі ў агітацыйным закліку, але ў жарнавых замаўляках. Гэтая агульчына плюс небагатая рытміка робяць вершы Астрэйкі вельмі аднастайнымі. Асабліва кепска, калі рытмічнымі радкамі паэт закочвае свае вершы. Маякоўскі нас вучыць, што на канцоўку трэба прыбегачаць самую моцную радкі. Астрэйка яшчэ не навучыўся рабіць моцную канцоўку. Я разумею, што гэтыя вершы пісаліся ў цяжкіх умовах, наскра. Але-ж паэт здаваў кнігу ў друк пасля вызвалення Беларусі, і можна было мягоае выкінуць, скараціць. А так добрыя строфы часамі топяць у рытарычным вале. Трапішы Астрэйкі і многаслоубем («У Церахоўцы», «Нёман» ды ішч.). У вершы «Нёман» паэт піша: Каспямі звуртаўк шалёных Усланы твае берагі. А праз строфу паўтараецца: Ты глянь на тваіх колькі схілах Нямецкай ляжыць сараніч! У некаторых вершах можна выкінуць асобныя строфы, пераставіць, устанавіць кавалкі з другіх рэчў — і сэнс не зменіцца. Астрэйку трэба дамагацца большай зліпнасці, большай унутранай сувязі ў вершах. Інагда разу паэт расстрачвае сілы на дробны, піша пра рэчы, не вартыя паэзіі («Мой будынак», «Зімовы дом», «Даўно спяць хлопцы», «Я напішу», «Гэтыя»). І, сапраўды, чым узбагачыць чытача такое шчырае прызнанне: Я іх ашчадна берагу Я іх ашчадна берагу На дзень, калі махорка выйдзе, А не курыць я не магу. У другім вершы ён імкнецца ізноў пераканачы чытача: Я перастаць курыць не ў сілах... Невядома, чаму некаторыя голыя зарыфмаваныя факты Астрэйка выдае за вершы («Бяльмо»). Пра гэта можна было напісаць прозай у выглядзе газетнай нататкі альбо нарыса. Задача паэзіі іншая. Ёсць і яшчэ дробныя недахопы ў творах Астрэйкі. Часамі паэт не адчувае адзіненні слоў і тады некаторыя радкі гучаць парадыйна: І доўга на шматкі яна Крынавага Гітлера рвала. Людская жыва ярына У такт галавой ёй ківала. (З цікавага па тэме верша «Злосць»). «На свеце так многа дзвючат, Ды нас разлучылі шнелі». Трапляюцца і не вельмі пісьменныя ладкі («Я сэрца сваё не прысліў і душу...», «спынуць удар»). Іншыя вершы нагадваюць нам чутэе раней: Мо' палоска нязкатая дзе Між сучэмак вайны заблудзілася. («Шаўковыя травы»). «Хай Кастрычніка спелыя дні Толькі сонцам навокал сіяліцца». («Восень»)

Вокладка зборніка вершаў М. Машары. (Мастак Д. Красільнік)

Першыя радкі нагадваюць нейкую дэраволюцыйную паэзію, другія — вершы ранніх «маладыякоўцаў». Ёсць у Астрэйкі і проста бездамажыныя строфы: А вешалі, палілі і стралялі Малых дзвэй, дзвядзяткі сініх, жанчыны. Сям'ю Пятра живоў закапалі, Як ёсць, кажу табе, без дай прычыны.

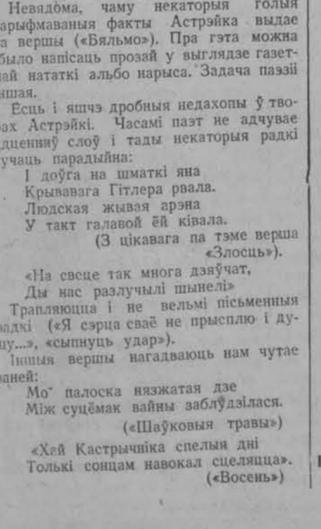
Найбольш спелая і цікавая з трох кніг — «Шырокае поле вайны» Максіма Лужаніна. Праўда, і тут сустракаюцца агрэсы. Нельга было чакаць ад сярэтыкавага паэта такіх малапісьменных выказаў: Гэта ён не даволюў пагаліць сястру, У каго на павязцы, рука.

Вокладка зборніка аповяданняў У. Краўчанкі (мастак М. Гусеў)

Альбо: Пранізаў яго куліяй пад Клецакаў бой, Што гула, як разражнены чмель. Да таго-ж, каму-каму, а Лужаніну павінна быць вядома, што куля не тудзе, тым больш, як чмель. З апошнім звязана нешта бяскожна мананінае, што да імгненнага поспіву кулі ніяк не падыходзіць. Сустракаюцца нязграбныя радкі: Даручыла мяне гонар цябе расстраляць Нашай помсты святое імя. Ёсць безустоўная вобразы («Віно ў кілішках засмеяцца, калі мы прыдем валадзец...», «Пеніць келіх размова»). Трапляюцца не канкрэтыя строфы, якія нагадваюць сярэдне-арыфметычныя вершы і казінныя выразы: «Усе, што чорнаю рукою Вайны распаліваў пажар, Пачулі сілу нашай зброі І помсты нашае удар».

«Мы спыніліся вышай на тым...» У некаторых вершах мова (наогул, добрая) патрабавала праўкі («Тае ў шпіталі прыладаванай хаты», «...аб чалавеку... што ім жадае шчасця ў дубальце», «...яшчэ ўзмах, празрысай хвалі сатканых з сінявы мярэж»). Ёсць палавішчы (дзіўкуе і ішч.). Але ўсё гэта адступае на другі план перад тым, сапраўды паэтычным і свежым, што ёсць у кнізе. Лужанін — удзельнік Вялікай Айчыннай вайны. Ён перацярпеў франтавыя нягоды, бачыў адступленне нашых войск і светлыя дні вызвалення. Матэрыял для сваіх вершаў паэт браў не з чужых слоў, не з газетных артыкулаў, а з свае душы. Таму яго лепшыя вершы хваляюць, дыхаюць суровай праўдай вайны. Максім Лужанін — лірык. Яго цікавіць не голы факт, а пачуцці і настроі людзей, байцоў Чырвонай Арміі. Ён піша пра салдат вяртання краіну, пра іх гераям і тугу па блізкіх; піша пра трасіянцкія аферы і вызваленую зямлю. У большасці выпадку шчырае зямлю паэта знаходзіць водгук у нашым сэрцы. Мы гэта перажылі, мы гэта (можа ў іншай форме) адчувалі. І, вядома, не фатаграфічнай праўдай дасягае гэлага паэт, а мастацкай: Каржакаватымі нагамі Каранне выраваўшы з зямлі, Лысы пайшлі услед за намі І услед нам рэкі палпылі. А вось як паэт перадае навалішчу: Я ў ноч пайшоў і доўга слухаў: Як працавіты дрымавек, Гром уздыхаў і падаў глуха На скрыжаванні чорных рэк.

Пейзаж. Работа мастака-самавучкі Палякова (в. Прудок, Гомельскай абласці).

Альбо: Надыйдзе час, і зноў я к вам вярнуся Ці яснай ранішай ці вечаком. І да шчакі матулі прытулюся. Тады шчасліваму слязу пралёму. І апошняе, што я хачу сказаць пра зборнік Астрэйкі — гэта адсутнасць у большасці яго вершаў падтэксту і смялай арыгінальнай метафарычнасці. Лепшыя вершы зольнага паэта гавораць за тое, што ён хутка пазбавіцца гэтых недахопаў.

А потым, стужнушы ў аяшкі, Каб не запаліваў агню, Дождж паліць ламаць алешнік, Трасці сады, хвастаць хваіно. Гэтыя строфы выдатна перадаюць трывожны настрой пачатку навальніцы. Верш дакладны і тымнічы, як і заўсёды бывае ў сапраўдній паэзіі. Наогул, у зборніку Лужаніна шмат свежых паэтычных знаходак: «І падняўшы руку са шчарбатым сярпом, На пясчаной дарозе, ля жоўтых снапоў Працягнуўся істужкаю полк.» «Зімовы дзень, малы, як святы...» «Працаваў, уздыхаючы, цып.» «Гэта клён падарыў свой апалены вясенню ліст...»

Штосьці лірычныя ніткамі шпюць дажджам... Можна было-б яшчэ прывесці шмат цудоўных мясіні. Паэт умеє пісаць сіціла і вобразна. Але адзін сур'ёзны напрок Лужанін заслужыў. Навошта спатрэбілася паэту, з дэлоў выразным індывідуальным голасам, залезці ў чужыя паэтычныя ўладанні? Часамі ён ідзе па слядах, пратантанай Сімаванова («Жонка», «У чорным лесе, на прывале...»), часамі выступае з варыянтнымі паэтычнымі казкімі тэм і вобразам («Твае радкі», «Дай-жа кнігу жыцця...» — дэрачы, у апошнім вершы зваенныя словы, што ідуць пасля кожнай строфы, на маю думку, зусім не патрэбныя), інагда разу чуюцца Твардоўскі («Таямнічы мост»). Гэта дарога не для Максіма, хопіць у яго і свайго голасу. Нізка вершаў «З партызанскага краю» стаіць на значна ніжэйшым узроўні, ніж астатнія.

Пра «Салдацкі штодзёнік» не магу выказаць меркаванне, бо гэтыя рэч не закончана. Пакуль што кідаецца ў вочы няроўная якасць асобных мясіні. Дарагі дружа! Я заканчаю свой не ў меру расцягнуты ліст. Вельмі-ж хацелася пазналіцца саваімі думкамі і ўражаннямі, наваеннымі творамі сяброў-паэтаў. Я знарок у асобным спісніку на пытанні паэтычнай формы, бо тут у нашай паэзіі не ўсё добра. А што латычыць тэматыку, ідэінасі, то скажу: тэматыка цікавая і патрэбная, а пра высокую ідэінасі гэтых паэтаў гаворыць тое, што іх вершы дапамагалі быць ворага.

Знарок таксама я пісаў, больш пра недахопы паэтаў, а не пра іх дасягненні. Добрыя вершы (а іх у трох кнігах нямаля) прывядуць у наступны выданні, зноўдучу дарогу (а мажліва ўжо і знайшлі) да сэрца чытача. Кепска-ж вершы могуць сапсаваць чытачкі густ і пашкодзіць самім паэтам. Вядома, некаторыя радкі гэлага ліста мяне пісаць не вельмі прыемна. Я мог-бы абмінуць востра пытанні. Але я не хачу гэлага рабіць і не магу.

Мы носім высокае званне паэтаў вялікага і герайнага беларускага народа. Значыць, і наша паэзія павінна быць вялікай. А гэлага дасягнуць можна толькі пры ўзаемнай гаварыскай, але суровай крытыцы, без скардак і папераджалых рэверансаў. Выступаць перад савецкім чытачом з шэрымі нехайнымі вершамі і пазамі мы не маем права. Не маем права яшчэ і тама, што нам расцясцілі дарогу такімі волатамі беларускай паэзіі, як Янка Купала, Якуб Колас, Максім Багдановіч. Іх творы і па зместу і па форме павінны зрабіцца нашай школай. Мы маем шчасце нячаць вершы і паэмы такіх выдатных сучасных паэтаў, як Аркадзь Кулісучанскі, Пятруся Броўка, Максім Танк і Пятро Глебка. Наша задача — не паўтараць іх паэтычныя знаходкі і адкрыцці, а нястома шукаць сваіх фарбаў, сваім голасам і па-сур'ёзнаму размаўляць з народам.

Канчаю. Прашу цябе, дружа, знаёміць з гэтым лістом Максіма Лужаніна, Анатоля Астрэйку і Эдзі Агняцвет, перадаць ім мае вітанне і жададанне найлепшых творчых поспехаў. Паклён усім пісьменнікам! Іран, 15 верасня 1945г.

Г. ЦІТОВІЧ

ПА ТАРАСАВЫХ СЛЯДАХ

Мы, нарэшце, у вагоне.
 Бывай, Мінск! Бывай, Беларусь!
 Пажадзіце нам шчаслівай дарогі і поспеху.

— Куды, дзяўчына, дзючат выхадзіць? — зварнуўся да мяне чырвонаармейскі, які ўладкаваўся на самай верхняй падліцы.

— У Маскву на паказ, — адказваю я, — а хлешці ты нашых не бачыш, што пра дзючат пытаешся?

— Бачыць — дык бачу, але не цікавіцца... Вось што да дзючат — дык гутарка Іхня вельмі мне знаёмая... Значна, каб святлей было, дык пазнаў-бы іх з твару, — кажа далей той. — Ці не будзеце вы з Вялікага Падлесся?

— А адкуль Вы Падлессе ведаеце? — здзіўлена пытаеся мяне.

— Дык я-ж сам з-пад Клецка, з Цяпры, а Вы, мусіць, будзеце з Падлескага хора?.. Гэта-ж я вас бачыў змай на канцэрце ў Клецку! — адказваў чырвонаармейскі.

У вагоне быў яшчэ адзін змяляк, камандзір: абодва яны ехалі да Барысава.

Землякі зацікавіліся нашым падарожжам. Расказваем ім, што наш хор, у ліку 46 чалавек, едзе ў Маскву на Усеаюзныя агляд харавой самадзейнасці. Знаёмім з кароткай, але цікавай гісторыяй калектыва.

Усе мы неяк уладкаваліся, а я атрымаў асобнае месца. Пад грукат колаў я думаю аб нашым удзеле ў аглядзе, і думкі мае бягуць далёка не агітмістычна. У каштоўнасці нашага рэпертуара я не сумняваюся: бо песні, якія мы ведаў ў Маскву, былі выбраны з двухтысячнай калекцыі сабраных мною беларускіх народных мелодый, але я не ведаў, як прымуць члены журы гэтыя своеасабытныя ўзоры народнай творчасці. З другога боку непакоіла думка: як прымуць у Маскве маю эксперыментальную і сцяжыную інтэрпрэтацыю песень і... ці прымуць яе наогул?

Сур'ёзнай небяспекай было яшчэ і тое, што хор спеціальна да агляду не рыхтаваўся. Тэлеграмы з Мінска аб нашым выезде ў Маскву былі для нас неспадзяванасцю.

хор беларускай народнай песні ўскі Вількіе Падлессе...
 Гэтыя словы зрабілі вялікі ўплыў на адміністрацыйна... Жыццерадасны да гэтай часу выраз твару яго змяніў на заклочаны.

— Але ў нас агляд прафсаюзных хораў! — гаворыць адміністратар.

Паказваем тэлеграму, якой нас выклікалі.

— Тут, відавочна, памылка!
 — Што цяпер нам рабіць? — пытаемся мы.
 — Непрыкметна справа! — кажа адміністратар.

Гутарка аб нашай паліцы ў Маскву была, але потым колькіх калектывы сусціраліся і таму вырашана было ад нас, як калектыва не прафсаюзная, адмовіцца.

Пачаліся размовы з загадчыкам культурнага аддзела ВЦСПС, з беларускім Пастырствам, з Усеаюзным Камітэтам мастацтва пры Саюзнарме СССР і г. д.

Хор яшчэ аб гэтым не ведаў і мы нічога не гаварылі яму, чакаючы канчатковай паставы.

Нас размясцілі ў Паўночнай гасцініцы. Кіраўнікі агляда вырашылі ўсё-ж нас праслухаць. Заўтра трэба было прыбыць а 10 гадзіне на прагляд у клуб лётчыкаў.

Хор выявіў тут ідэальную дысцыпліну: да вызначанага часу ўсе былі на месцы. Настрой ва ўсіх быў бадзёры. Я, праўда, сказаў харыстам, што спарбінства будзе нягледзіць, бо суды прыехалі, не лічычы маскоўскіх, хопы па 100—200 чалавек. Падкрэслівалася, што аглядам ахопіліся 250 тысяч харыстаў і 10 тысяч калектываў. Трэба лічыць за гонар заняць месца хая-б у другой сотні гэтай харавой арміі, а тут-жа будзе саборнічаць каля 40 лепшых самадзейных хораў Савецкага Саюза...

граме паказа ў нас яшчэ некалькі песень, але я вырашыў скараціць: па-першае, таму, што і без таго змарыліся харысты, а па-другое, каб у слухачоў не было перасачынасці ад досыць аднастайнага рэпертуара. Канцам паказ «Малалетнік». У залі разлагодна не гучыць, але настолькі воплескі: гэта нам апладыруе журы.

Заслона зачыняецца. Зараз выступіць яшчэ два хоры.

— Невыгодна ім будзе пасля нас выступіць, — гаворыць канферансе.

— Гэта першыя воплескі за два дні агляду, — дадае яна.

У наступныя дні, калі залю наведвалі ўдзельнікі агляду, некаторыя калектывы сусціраліся і праводзілі больш шумныя воплескі, але журы апладыравала за ўвесь час агляду лічаны раз.

Не паспелі мы яшчэ і перапрашуцца, як да нас зайшоў некалькі чалавек. Гэта з'явіліся члены журы і арганізацыйнага камітэта. Пытаюцца кіраўніка. (Мяне нягледзіць называюць сярод двайці мужчына, бо апраўта я, як і ўсе харысты, і звычайна спяваю разам з ім і «басам»). Нас вітае прафесар Успенскі з выключным поспехам.

— Мяне, як спецыяліста па фальклору, вылучылі дапамагчы вам падрыхтавацца да заключных канцэртаў, — гаворыць ён, — але я, праўдзіва кажучы, не ведаю, у чым вам і дапамагачь... У вас так усе чароўна і абдуманна, што мне няма чаго з вамі рабіць!

Вітаў нас даўжэй Руднеў.

Да мяне падыходзіць чалавек з беларускай і прадстаўляецца рэдактарам музычнага выдання Усеаюзнага Радыёкамітэта. Ён прасіць, каб хор прыбыў 27 жніўня ў дом гуказапісу, каб насляваць некалькі песень для дзючых радыёперадачаў.

— 27-га? — пытаюся. — Але, магчыма, што сёння вечарам нам даядзецца ехаць дадому?

— Нікуды вы не паедзеце, — пераканана кажа мой суб'юдзік. — Вы будзеце тут даўжэй, накуль не выступіце на сцэне Вялікага тэатра.

Першы іспыт вытрыманы. Ды яшчэ які!

Аб вярненне дадому больш ужо ніхто нам не рабіў напамінаў.

Пачынаем наведваць клуб лётчыкаў, дзе праходзяць папярэднія праслухоўванні. Імкнемся іх не прапусціць, бо гэта лепшая школа як для кіраўнікоў, так і для харыстаў: у такіх калектывах, як леныградскі хор мясцовай супроцьпаветранай абароны, хор наставіўкаў горада Ервані і мужніцкай эстонскі хор, можна шмат чаму навучыцца нават прафесійным хорам... Побач з гэтым выдзем падрыхтоўку да заключнага канцэрта.

рэспублікі ці краю, ад якіх выступіць хор. Мы павінны былі выступіць на фоне стэлавой заслоны ў выглядзе вялікага беларускага ручніка.

З 14 калятваў, якіх дапушчаны да выступлення ў ГАБТ, наш быў самы маля.

Падлескуму хору далі вельмі добрае месца — у першым аддзяленні канцэрта. У другім аддзяленні нам нааражаць небяспека загубіцца ў шматлікім і шматфарбным каледаскопе выканаўцаў.

Апнуўшыся на вельмі зрыне Вялікага тэатра, мы адразу некалькі разгубіліся, але да адчынення заслоны паспелі «збегчы» сабе ў рукі і праспявалі досыць удала.

Апрача выступлення на канцэртах агляду, мы спявалі і перад шырокай публікай: у Калоннай залі Дома Саюзаў, у клубе лётчыкаў і другіх залах. Маскоўскія слухачы прымаў нас вельмі цёпла, але да заключнага канцэрта ў гэтах аб Падлескім хоры зусім не іспалі, і мы вельмі баложа адчуваў гэту, як нам здавалася, несправядлівасць. Аднак, пасля 6-га верасня гасціраліся рэцэнзіі, якія кранулі нас, але так... як мы не маглі і думаць... «Выдатны харавы калектыв», «судоўна-перадавамай прывабнасці», «спяваецца з той артыстычнасцю, якая хлешці» і «велькіе чулівыя слёзы», гэтымі і велькіе падобнымі ўпітатамі стракацілі прысочаны нам радкі ў «Звонках М. Дзянінава, М. Кавалі, В. Захарова». А калі мастацкі кіраўнік агляда А. Свешніку заваў нас у газете «Правда» «спраўным перлым навагоднім мастацтвам... мы радаліся, як дзеці: бо нас вылучылі на першы план 14-ці лепшых у Саюзе!»

Маскоўскі музыканты Парнас вразумілі не толькі нашы мастацкія выказванні, але нават намікі і таемныя думкі, і высока ацаніў іх!

Хутка пачалася перадыездная мітусня.

Бывай, гасцінная матушка-Масква!

Ад вялікай колькасці ўражанняў, ад зморанасці я змогся і хутка заснуў, седзячы ў кутку свайго купэ... І тут майму соннаму ўбудоленню прадставілася славаце падарожжа лясніка Тараса на Парнас, прычым са ўсёй паслядоўнасцю, як на экране...

«Які сон! Дык і мы родзічы Тарасу?! І мы шлі па яго слядах?.. Так, але Парнас цяпер не той-ён не аддзелены ад нас «сёмя марамі» і «неароднымі лясамі», гэтай сталяй, у недалёкіх мінулым, пераходзіў на шляху народа да яго жадаанага чысцяца. Да сучаснага Парнаса жыхароў выдзю новы шырокі шлях, які некалі невыпадкова вызначыў Тарас... Мары народных мас аб прыняцці іх бахціраснага, але глыбокага ў сваёй прастаце мастацтва, сёння збыліся!»

Калі я прачнуўся і зірнуў ў вакно, дык навокала ляжала родная беларуская зямля.

Вось і вярнуліся!
 Добры дзень, Мінск!
 Добры дзень, Беларусь!
 Можнае вітаць нас з поспехам!

«Позіне каханне» А. Астроўскага ў Беларускім Дзяржаўным драматычным тэатры імя Я. Купалы. На здымку: арт. П. Пекур у ролі Дарыянта і арт. Т. Шахалевіч у ролі Людмы.

Майстра сучаснай народнай казкі

Таленавіты беларускі казачнік Іван Юрэвіч Макей нарадзіўся ў 1882 годзе ў мястэчку Дарчын, Зельнінскага раёна Гродзенскай абласці. Амаль усё сваё дзяцтва і юнацтва ён правёў у роднай вёсцы, пасля чых статак, працаваў у мястэчковага каваніка. Тры гады працаваў падручным на фабрыцы ў Беластоку, затым паступіў вучнем у якарню. У 1904 годзе вярнуўся ў роднае сяло і пачаў там батрачыць. Хутка зноў ён едзе ў Беласток і паступае на працу ў цагельню. Некаторы час працуе батраком каля Беластоку, і, нарэшце, вяртаецца ў Дарчын, каб заняцца гаспадарствам свайго захварэўшага брата. Ад гэтай часу Іван Макей ужо не адраваецца ад зямлі... У перыяд першай сусветнай вайны ён перараджае ў суседнюю вёску «Алексію, дзе і цяпер жыць.

Майстэрства казачніка Іван Макей навучыўся шмат год таму назад у старых аднавіскоўцаў і ў беластоцкіх рабочых.

У ліпені гэтай года ў Зельнінскага раёна была накіравана фальклорная экспедыцыя Беларускага Дзяржаўнага Універсітэта. Іван Макей працаваў у гэтым экспедыцыі — студэнткі БДУ. Стара, не пакідаючы працы, пачаў гукарыць з імі. Не прайшло і паўгадзіны, як Макей расказаў ужо казку, тут-жа на гумне, не пакідаючы працы (ён звычайна салому для стражкі). Гэта была казка на вядомым сюжэце «Жар-птишка пад плашкі», і пачаў ён не расказваць так, як быўшы зна з'яўляўся працагам ранейшай гутаркі.

Увечары ў гэты дзень у хаце Івана Юрэвіча сабраліся высокая моладзь і мінскія студэнты. Гаспадар, сеўшы вядола ад слухачоў, закурў і пачаў расказваць казку аб няўдальным жаніху, як быўшым вяртаюцца то да аднаго, то да другога з прысутных. Перадаючы дыялаг, Макей гаварыў вельмі хутка і імкнуўся перанесці рух і голы героў казкі. Ён устаў у месца і паказваў «ціхую» паходку герою, паказваў «ціхую» гнінцэна, як і п'яны жаніх ле ў штыны сінлявым святэ саладку. І нацей за ўсё мінкія і рукі апавадальніка набывалі большае значэнне, чым слоўны тэкст. Слоўны тэкст вызначыў тэатральна-імпрэвізацыя. Вельмі артыстычна паказваў Макей сарамлівае, нездаволенае, радаснае, страх героюў. Калі ад дыялога ён пераходзіў да апавадальнай часткі, тэмп ягонай гутаркі рабіўся павольным.

У гэты вечар ад Макей было запісана тры казкі. На другі і наступныя дні было дроннае навор'е, і Іван Юрэвіч здоліўся расказаць казкі рэвучай і ўдзель. Студэнткі М. Андрэева і аспірантка Л. Шпільвей запісалі за гэтыя два дні шчы трыванцкіх казак. Пры развітанні з гасцінным казачнікам яны запіталі яго:

— Колькі, Іван Юрэвіч вы яшчэ ведаеце казак? Мы хацелі-б запісаць вам тых казак, якія Вы ге здолелі нам інае расказаць.

Макей адказаў:

— А ліха яго ведае, колькі я казак знаю. А назвы ніколі не памятаю. Без назваў мае казкі: вась гавару і гавару, і казкі гэтыя адна за другую чапляюцца.

Сюжэтная складанасць казак Макей звязана з жанрам прыгодніка-бытавой апавесці і рамана. Традыцыйна казачны «абрадніц» не прытрымліваецца казачнік з Алексію. Так, напрыклад, у казцы Макей на сюжэце «Завяршыце малок» шматлікі падарожжа «на завяршыце малок» быўшым зліваюцца ў адзін эпізод: «Дала зайчыка яму малака, а ў помачі дала свайго сына зайчыка. Потым сустраў воўка і ваўчонкам. Потым сустраў мядзведзя, лісу, аленя, а пасля сустраў дзікую карову і тыгу. Такім чынам, усе звары даў яму малака і па свайму звярнуўся!» (Парушэцця таксама ў казках Макей традыцыйнае казачнае разнак. У казцы «Прыз караля», замест традыцыйнай шчаслівай развязкі, дзесяць трагічных героў назаўбедні робіцца каменнымі, а квітэночая краіна—закманеўшым царствам. Казка Макей пра няверную сястру (сюжэце «Завяршыце малок», «Пераможаць змяі») таксама мае не зусім звычайную сумную развязку: сястра герою, пасля таго як яна паякалася, некамога гіне. «Многа гараву брат, бо ў яго сястры не стала».

Наогул для Івана Макей характэрна імкненне ўмацаць напружанасць казачнага сюжэта. Гэта выяўляецца ў тым, што дзючат у яго казках набывае большае значэнне. У казцы «Прыз караля» (сюжэты: «Два браты», «Няважкі» і «Чаруўнічы кіі») цэнтр заўважліва пераносіцца, напрыклад, на такіх дыялогі: жонка ўгаварвае герою адкрыць ёй тавінуцу чюдоднага кія; герою адмаўляецца, але пад уплывам прапоўкаў пачынае хістацца і гаворыць пра сакрат. Тут канцэнтруецца ўнутраны драматызм казачнага сюжэта. І гэты зноў тымі назірае казкі Макей да прыгодніцкіх апавесці і раманаў.

У рэпертуара Макей пераважаюць бытавыя казкі. Апавадальныя эпізоды маюць у гэтых казках пераважна значэнне звышш. Яны звязваюць драматычны сюжэты. У казцы «Прыз караля» (сюжэты: «Два браты», «Няважкі» і «Чаруўнічы кіі») цэнтр заўважліва пераносіцца, напрыклад, на такіх дыялогі: жонка ўгаварвае герою адкрыць ёй тавінуцу чюдоднага кія; герою адмаўляецца, але пад уплывам прапоўкаў пачынае хістацца і гаворыць пра сакрат. Тут канцэнтруецца ўнутраны драматызм казачнага сюжэта. І гэты зноў тымі назірае казкі Макей да прыгодніцкіх апавесці і раманаў.

Усхваляваная вышлі мы раніцай 21 жніўня з вагона на Беларускі вакзал.

У Дом Саюзаў, дзе праводзілася рэгістрацыя, мы прыехалі рана, калі там, апрача дзючурнага, нікога яшчэ не было.

Хутка пачалі збірацца арганізатары агляду.

— Вы адкуль? — пытаўся ў нас рухавы чалавек.

— З Беларусі! — адказваем мы хорам.

— Вельмі прыемна! Я — адміністратар агляду, — прадстаўляецца ён. — Кіраўнікі хора і адміністратар, калі ласка, за мной у Круглую залю.

Мы з Л. І. (адміністратарам хора) ледзь паспявалі за ім.

— Таварыш, — зварнуўся ён да жанчыны, — зарэгіструйце беларускі прафсаюзны ансамбль.

— Прабачце, — прыпынілі мы яго, — але мы не прафсаюзны ансамбль, а

Перад выступленнем мы не бачылі ніводнага калектыва з тых, што прыехалі на агляд, а таму і не маглі вызначыць і сваёй хая-б прыблізнай вышлі. Артыкулы, якія чыталі мы пасля прыезда ў Маскву, у газетах «Труд» і ў «Вечерней Москве», павадалілі аб «шматлікіх хорах», «заслужаных калялах» — удзельніках агляду.

Калі наша невялікая група выходзіла на вялікую сцэну ў клубе лётчыкаў, твары шмат якіх харыстаў вышлі і спалох. Я хваляваўся таксама, нават хваляваўся нека асабліва і да гэтай іспыту ставіўся з усёй сур'ёзнасцю.

Пачынаем паказ песень «Нам прыслала Масква падкрэпленне». Каячым песню ўнята, як гэтыя патрабуе тэкст.

Аб'яўляюць: — Песня «Падзяка Сталіну!» Збіраемся пачынаць, але выскокі, пажылы мужчына з выразнымі вачыма і адухоўленым тварам прымынае нас...

«Няўжо не дадуць больш спяваць? Няўжо не захочуць паслухаць нашай «Рэчанькі»? — маланкай пралосіцца ў мяне ў галаве.

Але дарэмна мая насірожанасць... — Пастаўце здзіў рады хора на крыслах, — покуль няма станкоў, — зварачаецца да мяне А. В. Свешніку, (гэта і быў паміжы мною пажылы мужчына).

— Добра, хлопцы! — шапу я харыстам, — намі зацікавілі! Нас хочучы слухаць і глядзець у найбольш цікавым для нас выглядзе!

Праспявалі «Падзяку Сталіну». Галасы сінлаватны, але ўвогуле твары ў большасці харыстаў бадзёрыя. Настрой узняты!

Абшчычаюць «Рэчаньку». Мужчыны адмоўляюць убок, а жаночыя група пачынае спяваць цікаўна, са шчырым пачуццём: «Ой, рэчанька, рэчанька, чаму-ж ты не поўная, а беражом не роўная... Як з роднай любімай маткай, размаўляюць дзючаты з рэчанькай. Назіраю збоку за некаторымі, вырашальнымі для нашага лёсу, гледзачы. Зноў дарэмна мая насірожанасць: «Рэчанька» зачароўвае нават выпадкова непадрыхтаванага слухача і гледзача. Напэўна, з першых-жа гукаў і слоў яна «ўздзейнічала» на нашых судзіў. Доўгая постаць Аляксандра Васільевіча яшчэ больш выцягнулася і высунулася наперад, усе астатнія нібы застылі на сваіх месцах.

«Усё-ж нас дамоў не адправаць?» — гадаю я.

Лірычную «Рэчаньку» змяніла зухватая «Кадрэль» з прыпеўкамі. У пра-

Нас увеслі ў праграму трэцяга заключнага канцэрта. Пачаліся мятэжныя іспыты. Тут мы сустрапілі і пазнаміліся з прадстаўніцкай харавога мастацтва розных рэспублік і абласцей СССР.

Хутка праявіла першыя наша дэсцідэнка ў Маскве. Вось і 31-е жніўня—дзень нашага заключнага канцэрта. У часе перапраўнага ў Малую залю Кансерватарыі, дзе была наша база, увайшлі два маладыя чалавекі: яны шукалі Падлескі хор. Аліян з іх—карыспандэнт Брытанскай радыёвешчальнай кампаніі распушчачу мя на лама-най рускай мове, што ён хоча пазнаміць з нашымі песнямі англійскіх і амерыканскіх радыёслухачоў. Для гэтай ён запіша сёння ў час канцэрта дзве нашы песні на пласцінкі, дасць да іх каментары і адашле самалётам у Англію. Вось тут мы ўжо і рот развілі ад здзіўлення: хто з нас думаў, што нашы песні пойдучы так далёка?!

Канцэрт у Вялікай залі Кансерватарыі прайшоў не так, як мне хацелася. Я нават пачаў баяцца, ці дапусціць нас пасля такога спявання да заключнага канцэрта? Але нас зноў віншавалі з поспехам. Асабліва спадабалася наша «Рэчанька»: адсюль яна «спаякала» ва ўсе каны Савецкага Саюза. Яе-ж разам з песняй «Падзяка Сталіну» запісаў на пласцінку і англійскі карэспандэнт.

Заклучны канцэрт быў прызначаны на 6-е верасня ў Вялікім тэатры. Для гэтай канцэрта рыхтаваліся спецыяльныя лэкары — для кожнага калектыва пасобку. Дэкарацыі гэтыя павінны былі адлюстраваць асаблівасць тая музыка. Ды яшчэ бабка Палагел пасяла на жытот коўлілася. А так нішто сабе музыка.

Мы, праўда, чулі, што некаторыя працуюць цяпер над операмі! Яно то, якасцё, добра было-б, каб яны оперы павучыліся майстэрствам. Цікава, між іншым, як вам там пложыць: з працяцця, ці агулам? Сумняваемся мы, каб вы жылі там з сваіх прападзён, — прабачце вы ўжо нас. А не шкандзіла-б тэравець вас на прападзён. Тады было-б відаць, хто робіць, а хто біблі б'е, як наш Мішэй Зарэцкі. Надоечы брыгадзір паслаў яго перанесці з поля ў сумно дзесяткі тры снапоў. Дык ён узайў некае барысма, насьціў з ім чылы лань, сядзеў на гэтым барысма, ляжаў, спаў, пацёр усе каласы, абобіў іх, і пасля кажа, што так і было.

Вось так і некаторыя з вас, мае міленькія. Шмат якія вшылі песні падобныя на матэвсы снапы. Пацёрціце, абавіты, і зерне з іх даўно высыпалася, а ўсё таму, што ёсць такія гультаі, якія рэспубліка за новымі складзці, не відаць іх ахвоты намагаць на нашай шырокай ніве народнай творчасці свежих, новых песень і парадваць нас імі.

Паварушыцеся крыху, возьміце за каўнер кампазітараў, ды і сёмі не вельмі ўжо прывыкалі да абобіты снапоў.

А за тым будзе жыць. Жадаем табе здароўя і ахвоты спяваць жаўранкам у снім небе, а не гудзець, як тая жаўна ў балоце.

Пісьмо перанісаў Піліп Каралдзеш.

«Дарэмога чорта» і «Бедны і рабаўнікі».

Сярод тэкстаў, запісаных экспедыцыяй БДУ ад Івана Макей, ёсць бытавая апавесць пра каханне сялянскага сына і дачкі багатага купца. Калі не лічыць некаторага далажка падабенства апавесці да традыцыйнага казачнага сюжэта «Мудры хлопчык», у ёй няма нічога спецыфічна казачнага. Але апавесць аб каханні сялянскага сына і купецкай дачкі не выпадкова ў рэпертуары Макей. Жаўранка элемент прыгодніка-любоднай апавесці іскрыва выяўлены ў большасці яго казак, а матыў выселага герою з дачкой купца і абшарніка і замілаванне замірыне з важным цесцем вяртуча ў казках Макей аб спрытых людзях.

Дудар.
 Работя В. Мацюка (Баранавіцкая обл.)

ФЕЛЬЕТОН

Ой, загуду, загуду

Даўны ліст атрымала днямі адна з нашых лаважаная артыстка радыёкамітэта. Ліст быў напісаны на доўгім, парыжэлым аркушы, вырваным з доўгага таку нейкага сельпо. Пачынаўся ён так:

«Дзень добры, сястрыца ты наша. Пішучы табе зарачанскія калгасішчы. У першых страках нашага ліста спісшаецца падзяліцца сваёй радасцю, што ты жываа і здарова. А даведаліся мы пра гэты праз радзіў. Як толькі загаварыла і заспявала яно ў нашых зарачаных, мы адразу пачулі тваю ўлюбённую песню «Ой загуду, загуду». Ну і спісчалі дабе. Ды і як было не спазнаць! Яшчэ гадоў за васьмем да вайны ты бадла праз дзень, а калі і штодня гудзела я, мая галубка, і ўсё пушы прагудзела нам.

Але далей, прабач ты нас, не хэпае церпжы. Ну колькі-ж можна гудзець адно і тое-ж! І няўжо ты сама, мая ты дзетухна, не васаромілае калі-небудзь на хвілінку, што каторы год тлуміш людзей адной і той-жа песняй? Ты ўжо не гнявіся на нас, але мы хочам парывць табе не гудзі і больш сваю гэту гуду, а то ўжо моцна становіцца ад яе, а ў нашай Тэжлі зарачанскай дык карова аж перастала даіцца. І скажы, мая рыбачка, яшчэ там нека-

Сяброўскі жарт

Г. Глебаву

Бясспрэчна ён артыст-мастак, За што яму пашана і павага... Але тэатрам ён кіруе так, Як кіраваў, напрыклад-бы, Туляга-Нічыйпар.

Эпіграма

У майстэрні мастака Паўлоўскага

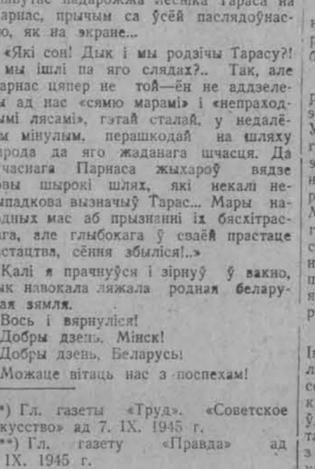
Прышоў з заказам Магамет: — Здарова, богамаст! Мастак сказаў: — За дзень — партрэт, Калі ёсць... «ЗіС» — у вас! Кузьма ГІРА.

Пісьменнікі ля мікрафона

Літаратурны аддзел Усебеларускага Радыёкамітэта пры СНК БССР у верасні і кастрычніку правёў вялікую работу па азнамяленню радыёслухачоў рэспублікі з новымі творами беларускіх пісьменнікаў.

Ля мікрафона выступілі з чыткай сваіх апошніх вершаў паэты Максім Танк, Анатоль Вільогін, Канстанцін Цітоў. Прадэкавалі па радыё вершы Аляса Зарычкага, Аляса Бачалы і Мікалая Гамолкі, новыя наведы Міхася Клімовіча, Які Вярты, Ілі Гурскія і чырвонаармейскага пісьменніка Амецістава.

Спецыяльным радыёперадачы былі прысвечаны новыя паэмы Антона Агасціна.

Партрэт дзючынкі. Мастак М. Гусев.

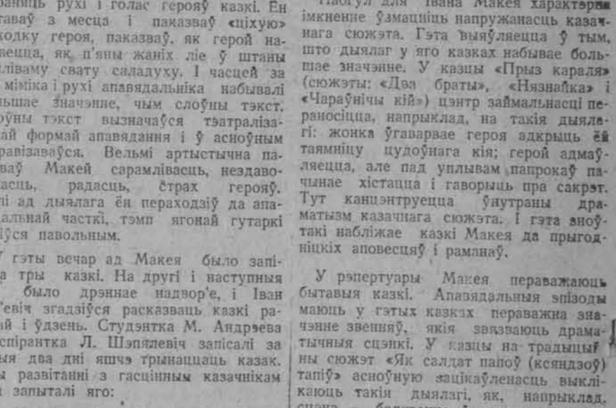
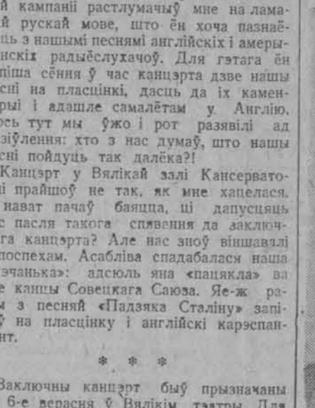
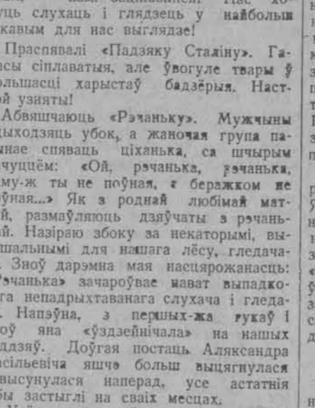
Кампазітары літвы

На пленуме Саюза Кампазітараў Літвы Беларускай ССР з дакладам аб рэспубліканскай нарадзе работнікаў мастацтва Беларускай ССР выступіў удзельнік і дэлегат нарады проф. К. Галкоўскі.

Кампазітары Літвы праслухалі даклад з вялікай цікавасцю.

Рэдакцыя: Л. АЛЕКСАНДРАУСКАЯ, А. БАГАТЫРОў, Г. ГЛЭВАУ, Я. КОЛАС, А. КУЛЯШОў (адказны рэдактар), А. КУЧАР, П. ПЕСТРА К.

Друканне «Чырвоны Друкар», Рэвалюцыйная, 12.

Адрес рэдакцыі: г. Мінск, Рэвалюцыйная, 3.

АТ 29926.

Адрес рэдакцыі: г. Мінск, Рэвалюцыйная, 3.

Адрес рэдакцыі: г. Мінск, Рэвалюцыйная, 3.

Адрес рэдакцыі: г. Мінск, Рэвалюцыйная, 3.

Адрес рэдакцыі: г. Мінск, Рэвалюцыйная, 3.